

ΕΚΘΕΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ	4
ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΣΤΙΣ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΕ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	5
ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	5
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	9
ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΕ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΕΟΥΝ ΑΠΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΑ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΩΝ	13
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ	13
ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ	17
ΑΓΩΓΕΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ	22
ΠΟΣΑ ΠΟΥ ΕΚΚΡΕΜΟΥΝ ΓΙΑ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΓΗΣ	23
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ, ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ, ΤΙΣ ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ, ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΤΙΣ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ-ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	25
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	25
ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	30
ΑΡΧΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	38
ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	41

Βάσει του Άρθρου 58 του περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμου, ο Υπουργός Οικονομικών είναι υπεύθυνος για την εποπτεία των δημοσιονομικών κινδύνων που ενδέχεται να έχουν σημαντική επίπτωση στα δημοσιονομικά μεγέθη. Σύμφωνα με το πιο πάνω Άρθρο, ο Υπουργός Οικονομικών θα πρέπει να ετοιμάσει και να υποβάλει έκθεση δημοσιονομικών κινδύνων μαζί με τον Προϋπολογισμό, αναλύοντας τους πιθανούς κινδύνους που έχει αναγνωρίσει. Η έκθεση στοχεύει επίσης στην υποβολή μέτρων για τον μετριασμό αυτών των κινδύνων.

Η έκθεση λαμβάνει υπόψη τις κύριες αιτίες από όπου μπορούν να προκύψουν κίνδυνοι οι οποίοι θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις δημοσιονομικές προοπτικές. Οι κύριες αιτίες όπως αναλυτικά περιγράφονται πιο κάτω είναι οι αρνητικές μακροοικονομικές εξελίξεις, η έκθεση του κράτους σε ενδεχόμενες υποχρεώσεις λόγω εγγυήσεων και δημοσιονομικοί κίνδυνοι που προκύπτουν από το χρηματοοικονομικό τομέα, τους κρατικούς οργανισμούς, τις οντότητες της γενικής κυβέρνησης, τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης, τις κρατικές επιχειρήσεις και τις συμπράξεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Η Έκθεση εισηγείται επίσης μέτρα που θα οδηγήσουν σε μετριασμό των δημοσιονομικών κινδύνων.

Η επόμενη Έκθεση Δημοσιονομικών Κινδύνων θα συνταχθεί κατά τη διάρκεια της ετοιμασίας και υποβολής του Προϋπολογισμού για το 2018.

Οι κύριες αιτίες απ' όπου μπορούν να προκύψουν δημοσιονομικοί κίνδυνοι αφορούν κυρίως:

- Αρνητικές μακροοικονομικές εξελίξεις που θα οδηγήσουν σε χαμηλότερο (από τον προβλεπόμενο) ρυθμό ανάπτυξης και κατά συνέπεια θα έχουν αρνητικό αντίκτυπο κατά κύριο λόγο στις επιδόσεις των δημοσίων οικονομικών, της ανεργίας και στην εξέλιξη του δημοσίου χρέους
- Καταβολή εκ μέρους του κράτους ποσών που αφορούν κυβερνητικές εγγυήσεις που δόθηκαν προς τρίτους.
- Διαγραφή ποσών που αφορούν κυβερνητικά δάνεια
- Καταβολή ποσών από δικαστικές αποφάσεις που είναι σε εκκρεμότητα εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας
- Αύξηση των οφειλομένων ποσών που αφορούν απαλλοτριώσεις γης (λόγω επιπρόσθετων αποζημιώσεων) για τα οποία οι οικονομικές προσφορές που έγιναν από την Κυπριακή Δημοκρατία στους ιδιοκτήτες δεν έχουν γίνει αποδεκτές
- Διατήρηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε υψηλά επίπεδα και επιπτώσεις στα κεφάλαια των τραπεζών
- Αρνητικές οικονομικές επιδόσεις των οντοτήτων δημοσίου δικαίου, των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Συμπράξεων Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα
- Πολιτικός κίνδυνος

Τα κύρια μέτρα που λαμβάνονται ή σχεδιάζεται να ληφθούν άμεσα για μετριασμό των πιο πάνω κινδύνων είναι τα ακόλουθα:

- Έχει αναπτυχθεί πλαίσιο για την παρακολούθηση των δημοσιονομικών κινδύνων καθώς και των αλληλεπιδράσεων τους. Αυτό επιτρέπει την έγκαιρη αντίδραση σε τυχόν δυσμενείς εξελίξεις
- Μέτρα ενίσχυσης της ανάπτυξης
- Διαρθρωτικές αλλαγές στον ευρύτερο δημόσιο τομέα
- Δημιουργία ενός πλαισίου διαχείρισης των κυβερνητικών εγγυήσεων σε συστηματική βάση
- Υποθέσεις που σχετίζονται με απαλλοτριώσεις γης διακανονίζονται μέσω δικαστηρίου και τα ανεξόφλητα ποσά καταβάλλονται με βάση συμφωνημένα χρονοδιαγράμματα πληρωμών
- Μέτρα για ενθάρρυνση βιώσιμων αναδιαρθρώσεων των δανείων φυσικών και νομικών προσώπων και μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων
- Ενίσχυση του νομικού πλαισίου που διέπει τις οντότητες δημοσίου δικαίου
- Μέτρα για πιο αποδοτική λειτουργία των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- Μέτρα για άρτια εκπροσώπηση της Κυπριακής Δημοκρατίας ενώπιον των διεθνών και κυπριακών δικαστηρίων

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Πληροφορίες

Οι μακροοικονομικές παραδοχές είναι πολύ σημαντικές για την ετοιμασία του Κρατικού Προϋπολογισμού. Οποιοσδήποτε μεταβολές στις μακροοικονομικές προβλέψεις δύναται να δημιουργήσουν κινδύνους από πλευράς εσόδων και από πλευράς δαπανών και κατ' επέκταση να επηρεάσουν αρνητικά την πορεία των δημοσίων οικονομικών και τις χρηματοδοτικές ανάγκες.

Πιο συγκεκριμένα, ο Προϋπολογισμός είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος σε παραμέτρους όπως ο ρυθμός ανάπτυξης (επηρεάζει κυρίως τα έσοδα του κράτους αλλά και τις κοινωνικές παροχές οι οποίες εξαρτώνται από το επίπεδο απασχόλησης) και οι εξελίξεις στα επίπεδα των τιμών (επηρεάζεται η πορεία των δημοσίων εσόδων, η βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους καθώς και οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών που αγοράζει το κράτος).

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, είναι πολύ σημαντική η στενή παρακολούθηση των μακροοικονομικών εξελίξεων, όπως επίσης και η ανάλυση για το πώς οι εξελίξεις αυτές επηρεάζουν τα δημόσια οικονομικά.

Σημειώνεται ότι, το υφιστάμενο εγχώριο και διεθνές οικονομικό περιβάλλον συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα, γεγονός που καθιστά δυσκολότερη την πρόβλεψη για τις οικονομικές προοπτικές.

Στα πλαίσια αυτά, οι μακροοικονομικές προβλέψεις που περιλαμβάνονται στο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής είναι συντηρητικές, έτσι ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος δημοσιονομικής εκτράχυνσης.

Ανάλυση Κινδύνων

Οι κύριες παραδοχές σε σχέση με το βασικό σενάριο καθώς και οι εκτιμήσεις κινδύνων, συνοψίζονται στον πιο κάτω Πίνακα:

<u>Μακροοικονομικός Δείκτης</u>	<u>Βασικό Σενάριο</u>	<u>Εκτίμηση Κινδύνων</u>
1. Ρυθμός ανάπτυξης	Ομαλή έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε.	Προβληματική έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου δημιουργώντας παρατεταμένη αβεβαιότητα – αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης με προεκτάσεις στην κυπριακή οικονομία (αποδυνάμωση της στερλίνας έναντι ευρώ, μείωση επενδύσεων από Η.Β και αύξηση κόστους δανεισμού για το κράτος).
	Περιορισμένες επιπτώσεις από κυρώσεις στη Ρωσία	Σημαντική αναβάθμιση κυρώσεων κατά της Ρωσίας και περαιτέρω επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης - αρνητικό αντίκτυπο στις εμπορικές σχέσεις Κύπρου-Ρωσίας κυρίως στον τομέα του τουρισμού.

Περιορισμένες επιπτώσεις από εξελίξεις στην ελληνική οικονομία

Σημαντική επιδείνωση της ελληνικής οικονομίας και ενίσχυση της γενικής αβεβαιότητας – αποτυχία στις διαπραγματεύσεις για ελάφρυνση του ελληνικού χρέους.

Σταθεροποίηση και περαιτέρω ανάκαμψη Ευρωπαϊκής οικονομίας

Στασιμότητα Ευρωπαϊκής οικονομίας.

Ομαλοποίηση του κυπριακού τραπεζικού τομέα και σταδιακή παροχή ρευστότητας στην αγορά

Επιδείνωση της κατάστασης του τραπεζικού τομέα, περαιτέρω αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, δημιουργία κεφαλαιακών αναγκών και έλλειψη ρευστότητας στην αγορά.

2. Πληθωρισμός

Σταδιακή αύξηση του επιπέδου τιμών δεδομένης της ανάκαμψης της οικονομίας

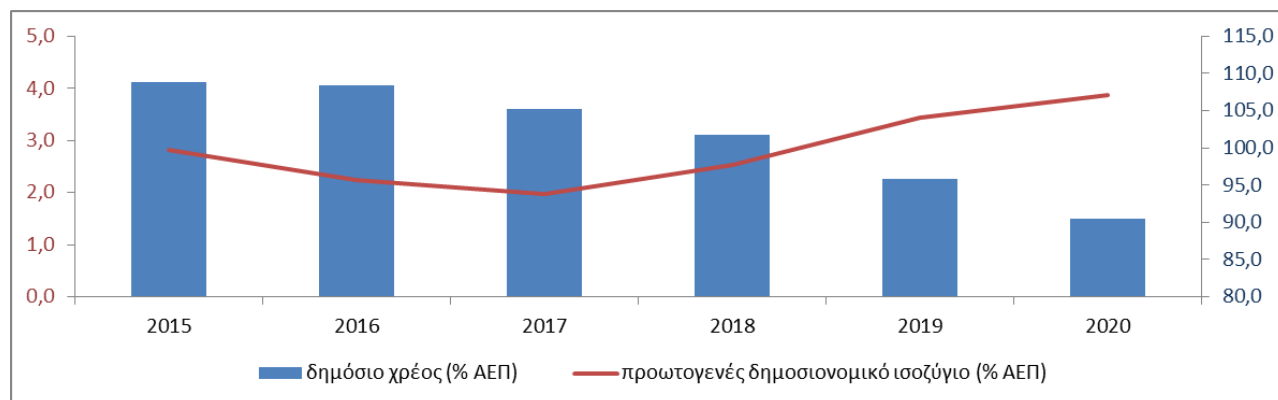
-Συνέχιση του αποπληθωρισμού ως επακόλουθο περιορισμένης ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών.

- Αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου με αρνητικό αντίκτυπο κυρίως στη ζήτηση αλλά και στην προσφορά αγαθών και υπηρεσιών.

Επίσης σημαντική είναι η ανάλυση ευαισθησίας (sensitivity analysis) του δημόσιου χρέους. Το δημόσιο χρέος εκτιμάται ότι από το 2016 θα τεθεί σε πτωτική τροχιά και θα περιορισθεί στο 108,3% του ΑΕΠ. Ακολούθως, εκτιμάται ότι το 2017 και 2018 θα κατέλθει στο 105,3 και 101,7 ως ποσοστό του ΑΕΠ, αντίστοιχα, ενώ το 2019 το δημόσιο χρέος προβλέπεται να συρρικνωθεί περαιτέρω και να περιορισθεί στο 95,8% του ΑΕΠ.

Σύμφωνα με την ανάλυση ευαισθησίας (sensitivity analysis) που έχει διεξαχθεί στο Υπουργείο Οικονομικών, το δημόσιο χρέος κρίνεται βιώσιμο κάτω από όλα τα σενάρια στα οποία υιοθετούνται δυσμενέστερες παραδοχές για αξιολόγηση της δυναμικής του δημόσιου χρέους.

Η εξέλιξη του πρωτογενούς ισοζυγίου και του δημόσιου χρέους, σύμφωνα με το βασικό σενάριο, παρουσιάζεται στο πιο κάτω διάγραμμα:

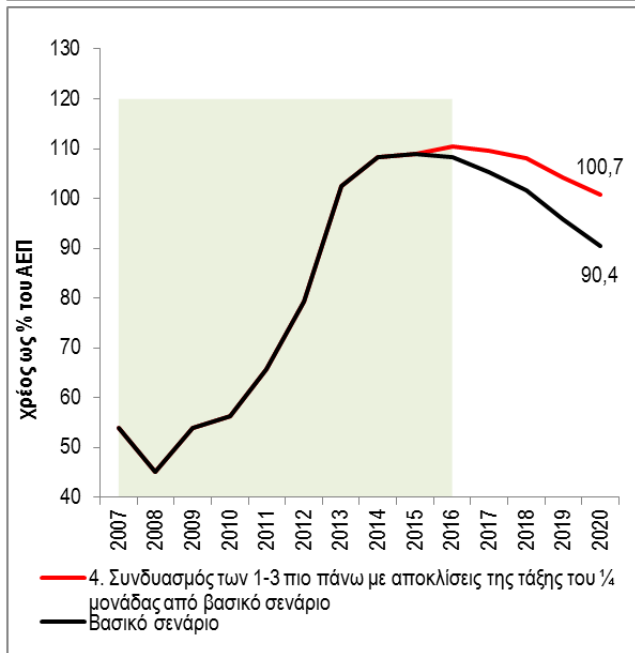
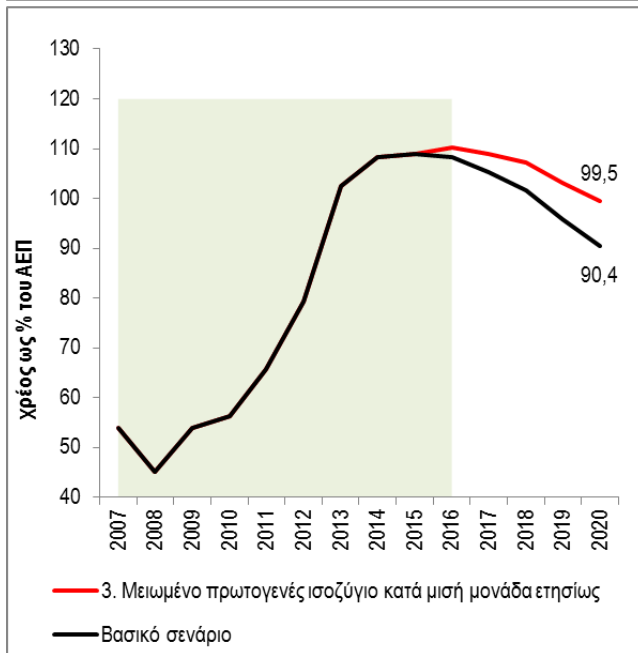
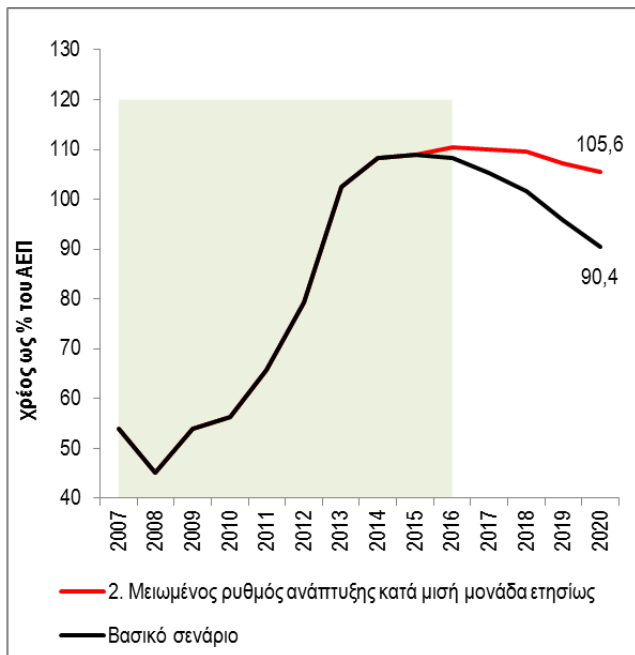
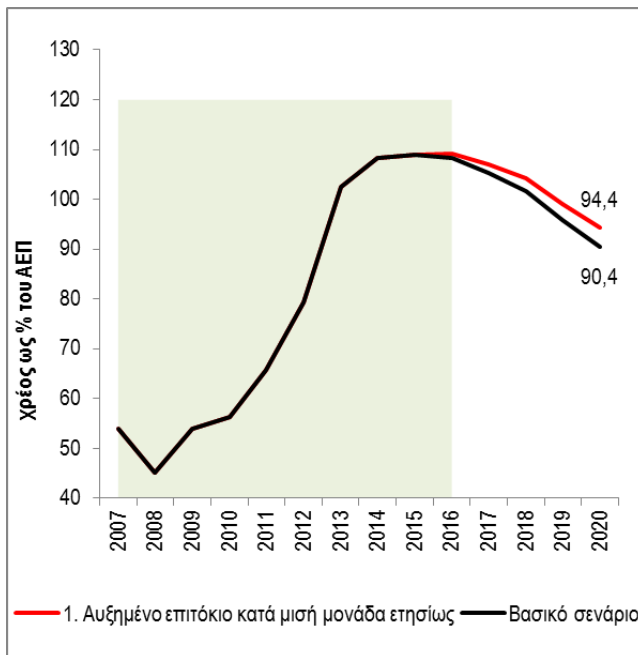

Αναλυτικά, τα αποτελέσματα έχουν ως ακολούθως:

- Το εναλλακτικό σενάριο 1 (αύξηση των πραγματικών επιτοκίων κατά το μισό της τυπικής απόκλισης του 10-ετούς ιστορικού μέσου όρου, ετησίως) αν και παρουσιάζει απόκλιση από το βασικό σενάριο, το δημόσιο χρέος παρουσιάζει πτωτική τάση πλησιάζοντας το 94,4% του ΑΕΠ το 2020 και ως εκ τούτου κρίνεται βιώσιμο.
- Το εναλλακτικό σενάριο 2 (μείωση πραγματικού του ΑΕΠ κατά το μισό της τυπικής απόκλισης του 10-ετούς ιστορικού μέσου όρου, ετησίως), παρουσιάζει απόκλιση από το βασικό σενάριο κατά περίπου 15 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ φθάνοντας στο 105,6%. Εντούτοις, το σενάριο κρίνεται ως βιώσιμο εφόσον το δημόσιο χρέος ακολουθεί σταθερά πτωτική πορεία.
- Το εναλλακτικό σενάριο 3 (μείωση του πρωτογενούς ισοζυγίου κατά το μισό της τυπικής απόκλισης του 10-ετούς ιστορικού μέσου όρου, ετησίως) παράγει ψηλότερα ποσοστά του χρέους ως προς το ΑΕΠ σε σύγκριση με το βασικό σενάριο, με το περιθώριο να αυξάνεται σταδιακά κάθε χρόνο. Παρόλα αυτά, η τάση που παρουσιάζει είναι πτωτική και ως εκ τούτου το δημόσιο χρέος κρίνεται βιώσιμο, πλησιάζοντας το 99,5% του ΑΕΠ το 2020.
- Το εναλλακτικό σενάριο με συνδυασμό των τριών σεναρίων πιο πάνω αν και παράγει ψηλότερο ποσοστό του χρέους ως προς το ΑΕΠ σε σχέση με το βασικό σενάριο, το δημόσιο χρέος εξακολουθεί να διατηρεί πτωτική τάση και πλησιάζει το 100,7% του ΑΕΠ το 2020. Το δημόσιο χρέος ως εκ τούτου κρίνεται βιώσιμο.

Πιο κάτω παρατίθεται πίνακας και σχετικές γραφικές παραστάσεις με τα αποτελέσματα των σεναρίων ευαισθησίας του δημοσίου χρέους:

Σενάρια Πολιτικής	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Βασικό σενάριο	108,9	108,3	105,3	101,7	95,8	90,4
1. Αυξημένο επιτόκιο κατά μισή μονάδα ετησίως	108,9	109,2	107,0	104,2	99,1	94,4
2. Μειωμένος ρυθμός ανάπτυξης κατά μισή μονάδα ετησίως	108,9	110,4	110,0	109,5	107,1	105,6
3. Μειωμένο πρωτογενές ισοζύγιο κατά μισή μονάδα ετησίως	108,9	110,2	109,0	107,3	103,2	99,5
4. Συνδυασμός των 1-3 πιο πάνω με αποκλίσεις της τάξης του ¼ μονάδας από βασικό σενάριο	108,9	110,5	109,6	108,1	104,2	100,7

Μέτρα Μετριασμού Των Κινδύνων

Το γεγονός και μόνο ότι οι μακροοικονομικές προβλέψεις στις οποίες βασίζεται ο Προϋπολογισμός είναι κατά γενικό κανόνα συντηρητικές, σημαίνει ότι ελαχιστοποιούνται οι κίνδυνοι για τα δημόσια οικονομικά.

Σε σχέση με τα δημόσια οικονομικά, οι προβλέψεις είναι επίσης συντηρητικές, όπως διαφαίνεται από τα πραγματικά στοιχεία. Συγκεκριμένα, για το 2015 κατά την ετοιμασία του Προϋπολογισμού για το υπό αναφορά έτος, η πρόβλεψη για δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν της τάξης του 1,2% του ΑΕΠ, όπως και το τελικό αποτέλεσμα,

συμπεριλαμβανομένης και της ανακεφαλαιοποίησης του Συνεργατικού Πιστωτικού Τομέα με ποσό 175 εκ. ευρώ¹. Για το 1^ο εξάμηνο του 2016, στα πλαίσια της αναθεώρησης των προβλέψεων του Υπουργείου Οικονομικών για την υποβολή του Προγράμματος Σταθερότητας 2016-19, η πρόβλεψη για το δημοσιονομικό ισοζύγιο ήταν έλλειμμα της τάξης του 0,4% του ΑΕΠ, ενώ τελικά το δημοσιονομικό ισοζύγιο ήταν ελλειμματικό της τάξης του 0,2% του ΑΕΠ. Τονίζεται επίσης ότι, στο Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Πλαίσιο, έχουν περιληφθεί πρόνοιες που διασφαλίζουν σε κάποιο βαθμό την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων ακόμη και σε περίπτωση πραγματοποίησης κάποιων δημοσιονομικών κινδύνων. Επιπρόσθετα, το βασικό σενάριο στα δημόσια οικονομικά περιλαμβάνει περιθώριο ασφαλείας στο σκέλος των εσόδων αλλά και στο σκέλος των δαπανών.

Σημειώνεται ότι, σε περίπτωση αποκλίσεων από τις μακροοικονομικές προβλέψεις, ενεργοποιούνται οι αυτόματοι σταθεροποιητές της οικονομίας οι οποίοι ενεργούν αντικυκλικά, διασφαλίζοντας την ομαλοποίηση του κύκλου της οικονομίας.

Επιπρόσθετα, ο περί της Δημοσιονομικής Ευθύνης και του Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμος του 2014, περιλαμβάνει πρόνοια για ενεργοποίηση μηχανισμού αυτόματης διόρθωσης, όταν παρατηρηθούν σημαντικές αποκλίσεις από το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο ή την πορεία προσαρμογής προς αυτόν.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Πληροφορίες

Το δημόσιο χρέος αποτελεί το μεγαλύτερο χρηματοοικονομικό χαρτοφυλάκιο στην Κύπρο, το οποίο λόγω του μεγέθους και της πολυπλοκότητάς του δυνητικά μπορεί να έχει μεγάλες μακροοικονομικές επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία. Οι πρακτικές διαχείρισης του δημόσιου χρέους εμπεριέχουν κινδύνους οι οποίοι δύνανται να επηρεάσουν άμεσα τον προϋπολογισμό του κράτους και συνεπώς τη δημοσιονομική πολιτική της χώρας. Ένεκα τούτου, η συνεπής και ορθολογιστική διαχείριση του δημόσιου χρέους καθίσταται επιβεβλημένη με συγκεκριμένους βραχυχρόνιους και μακροχρόνιους στόχους.

Με βάση τους περί της Διαχείρισης του Δημόσιου Χρέους Νόμους, ο αντικειμενικός σκοπός της διαχείρισης του δημόσιου χρέους είναι να διασφαλίσει τη χρηματοδότηση των αναγκών της Κυπριακής Δημοκρατίας και να διατηρήσει το κόστος δανεισμού στο χαμηλότερο δυνατό ύψος μεσοπρόθεσμα στα πλαίσια ενός αποδεκτού επιπέδου κινδύνου.

Ο καθορισμός των στρατηγικών στόχων της διαχείρισης του δημόσιου χρέους διαμορφώθηκε μέσα από τη Μεσοπρόθεσμη Στρατηγική Διαχείρισης Δημόσιου Χρέους 2016-2020. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Στρατηγικής και των απορρεόντων Ετήσιων Χρηματοδοτικών Προγραμμάτων εστιάζονται σε τέσσερις πυλώνες:

(α) Εξομάλυνση του χρονοδιαγράμματος λήξης δημόσιου χρέους και επιμήκυνση των λήξεων του εμπορεύσιμου χρέους,

(β) Μείωση του κινδύνου μέσω αύξησης των ρευστών διαθεσίμων και της διαχείρισης συναλλαγματικού κινδύνου και κινδύνου επιτοκίου,

(γ) Ανάπτυξη της αγοράς κυβερνητικών τίτλων και

---

¹Εξαιρουμένης της ανακεφαλαιοποίησης του Συνεργατικού Πιστωτικού Τομέα, το δημοσιονομικό ισοζύγιο για το 2015 ήταν περίπου ισοσκελισμένο.

(δ) Ελαχιστοποίηση του κόστους δανεισμού του εμπορεύσιμου χρέους μεσοπρόθεσμα.

Για την επίτευξη των πιο πάνω κατευθυντήριων γραμμών καθορίστηκαν συγκεκριμένες δράσεις και ποσοτικοί στόχοι για τη μείωση των κινδύνων σε αποδεκτά επίπεδα.

Συνοπτικά, το χαρτοφυλάκιο χρέους αποτελείται από δάνεια και κυβερνητικούς τίτλους, με τα δάνεια να αποτελούν περίπου τα δύο τρίτα του χρέους. Το χρέος εξωτερικού κυριαρχεί με περίπου 80% του χρέους έναντι 20% του χρέους εσωτερικού. Το κύριο νόμισμα είναι το ευρώ ενώ τα επιτόκια καταμερίζονται κατά το ήμισυ περίπου σε σταθερά και κυμαινόμενα επιτόκια. Οι κυριότεροι πιστωτές μέσω δανείων είναι ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ΕΜΣ), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) και η Ρωσική Ομοσπονδία. Όσο αφορά τη βάση επενδυτών οι κυριότεροι εγχώριοι επενδυτές είναι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι διαχειριστές κεφαλαίων, οι τράπεζες και τα ταμία αντιστάθμισης κινδύνου (hedge funds) αποτελούν τους κυριότερους ξένους επενδυτές. Μετά τον επίσημο δανεισμό, η κυριότερη μορφή χρέους είναι τα μεσοπρόθεσμα ομόλογα εξωτερικού (EMTN) που φθάνει το 18% του δημόσιου χρέους.

Για την αγορά ομολόγων ειδικότερα, σημειώνεται ότι η Κυπριακή Δημοκρατία έχει επιστρέψει στις αγορές από το 2014, ένα χρόνο μετά την έναρξη του οικονομικού προγράμματος προσαρμογής που υπογράφηκε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Από το 2014, η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε στην έκδοση τεσσάρων ομολόγων αναφοράς EMTN, ενός διάρκειας πέντε (5) ετών, δύο διάρκειας επτά (7) και ενός διάρκειας δέκα (10) ετών συνολικού ύψους 3750 εκ. ευρώ εδραιώνοντας έτσι την παρουσία της στις διεθνείς αγορές.

Ανάλυση Κινδύνων

Αδιαμφισβήτητα, η διαχείριση του δημόσιου χρέους εμπεριέχει αριθμό χρηματοοικονομικών κινδύνων για το κράτος, οι σημαντικότεροι των οποίων είναι ο κίνδυνος αναχρηματοδότησης, ρευστότητας και ο κίνδυνος αγοράς που αποτελείται από τον κίνδυνο επιτοκίου και τον συναλλαγματικό κίνδυνο. Επίσης, καταβάλλεται προσπάθεια για περιορισμό των λειτουργικών κινδύνων.

Η εικόνα του χαρτοφυλακίου του δημόσιου χρέους ως προς τους δείκτες κινδύνου βάσει της ανάλυσης των στατιστικών στοιχείων του Ιουνίου 2016 είναι μεικτή.

Για τον κίνδυνο αναχρηματοδότησης σημαντικοί δείκτες είναι το ποσοστό των λήξεων εντός του επόμενου έτους και αυτές εντός των επόμενων πέντε ετών. Οι δύο αυτοί δείκτες σημείωσαν αισθητή βελτίωση (μείωση) σε σύγκριση με τις αντίστοιχες λήξεις προηγούμενων ετών όπως φαίνεται στον Πίνακα 1 πιο κάτω. Μολονότι, τα επόμενα τρία χρόνια ο κίνδυνος αναχρηματοδότησης είναι μειωμένος, εντούτοις για τα δύο τελευταία έτη της πενταετίας, δηλαδή το 2019-2020, λόγω υψηλών λήξεων χρέους ο κίνδυνος αναχρηματοδότησης είναι μεγαλύτερος και απαιτείται βελτίωση.

Πίνακας 1: Ποσοστό χρέους που λήγει εντός ενός (1) και πέντε (5) ετών

Δείκτης Κινδύνου	2012	Ιούν-2016
% Χρέους που λήγει εντός ενός (1) έτους	21,2	4,9
% Χρέους που λήγει εντός πέντε (5) ετών	75,6	33,1

Ακόμη, σημαντική βελτίωση τα τελευταία έτη παρουσιάζει η μέση σταθμική διάρκεια του χρέους σηματοδοτώντας τη θετική συνεισφορά που είχε ο μακροπρόθεσμος δανεισμός από επίσημες πηγές, αλλά και η έκδοση μέσο-μακροπρόθεσμων ομολόγων (EMTN) καθώς επίσης οι πράξεις διαχείρισης χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων (επαναγορές και ανταλλαγή ομολόγων) τις οποίες διενήργησε η Κυβέρνηση. Τον Ιούνιο του 2016, η μέση σταθμική διάρκεια του χρέους έφθασε στα 8,4 χρόνια σε σύγκριση με 5,7 χρόνια που ήταν στο τέλος του 2010 (βλ. Πίνακα 2).

Πίνακας 2: Μέση σταθμική διάρκεια του συνολικού δημόσιου χρέους (σε χρόνια)

Δείκτης Κινδύνου	2012	Ιούν-2016
Μέση σταθμική διάρκεια του συνολικού δημόσιου χρέους	4,7	8,4

Λαμβάνοντας υπόψη το ύψος των ρευστών διαθεσίμων της κυβέρνησης στο τέλος του 2015, ο κίνδυνος ρευστότητας βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, εφόσον πέραν του ήμισυ των χρηματοδοτικών αναγκών του 2016 καλύφθηκε ήδη από τα διαθέσιμα ρευστά πριν καν οποιεσδήποτε δανειοληπτικές πράξεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό κάλυψης των χρηματοδοτικών αναγκών των επόμενων 12 μηνών από τα ρευστά διαθέσιμα, στο τέλος του 2016 εκτιμάται ότι θα υπερβαίνει το 100% σε σύγκριση με κάτω του 10% στο τέλος του 2012.

Άλλοι κίνδυνοι τους οποίους καλείται να αντιμετωπίσει το κράτος είναι ο συναλλαγματικός κίνδυνος και ο κίνδυνος λόγω μεταβολής των επιτοκίων.

Όσον αφορά το συναλλαγματικό κίνδυνο, η έκθεση της κυβέρνησης είναι πολύ περιορισμένη και αφορά μόνο την αποπληρωμή του επίσημου δανεισμού από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο που ήταν 5% του συνολικού δημόσιου χρέους τον Ιούνιο του 2016, και συνεπώς κάτω από το όριο της Μεσοπρόθεσμης Στρατηγικής του 10% του συνολικού χρέους. Δεδομένου ότι το χρέος προς ΔΝΤ είναι σε Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα τα οποία αποτελούνται από καλάθι πέντε νομισμάτων, μεταξύ των οποίων και το ευρώ, η διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων περιορίζεται. Ακόμη, η εξυπηρέτηση του χρέους προς ΔΝΤ αποτελεί ένα μικρό μόνο μέρος της συνολικής ετήσιας εξυπηρέτησης χρέους και συνεπώς διακυμάνσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία επηρεάζουν την εξυπηρέτηση χρέους σε μικρό μόνο βαθμό. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι δεν έχουν γίνει οποιεσδήποτε συναλλαγές ασφάλισης (hedge) έναντι του χρέους σε ξένο νόμισμα.

Αν και το δημόσιο χρέος με κυμαινόμενο επιτόκιο ήταν 47% του συνολικού δημόσιου χρέους τον Ιούνιο 2016, και συνεπώς σε ψηλό επίπεδο, εντούτοις λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος του χρέους με κυμαινόμενο επιτόκιο προέρχεται από δάνεια του ΔΝΤ, του ΕΜΣ και της ΕΤΕ που φέρουν χαμηλά επιτοκιακά περιθώρια, ο κίνδυνος επιτοκίου περιορίζεται σημαντικά. Ακόμη, το υφιστάμενο χρέος σε κυμαινόμενο επιτόκιο παραμένει κάτω του σχετικού ορίου της Μεσοπρόθεσμης Στρατηγικής που έχει τεθεί στο 55% του συνολικού δημόσιου χρέους.

Σημειώνεται τέλος ότι με συνεχή βελτίωση της έκθεσης σε κινδύνους μειώνεται ταυτόχρονα και ο κίνδυνος από κάποια αναταραχή στις διεθνείς αγορές εφόσον όσο πιο ενδυναμωμένο είναι το χαρτοφυλάκιο χρέους τόσο λιγότερο ευάλωτο είναι στο διεθνές περιβάλλον.

Μέτρα Μετριασμού Των Κινδύνων

Η κατάρτιση της Μεσοπρόθεσμης Στρατηγικής 2016-2019 σε συνδυασμό με τα Ετήσια Χρηματοδοτικά Προγράμματα αποτελούν τα δύο σημαντικά εργαλεία κατά τη διαχείριση του δημόσιου χρέους με σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για τους κινδύνους, ώστε αυτοί να παρακολουθούνται, να στοχοθετούνται και να μετριάζονται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό σύμφωνα και με τις συνθήκες που επικρατούν στις κεφαλαιαγορές.

Στη Στρατηγική έχουν τεθεί, όπου είναι δυνατό, ποσοτικοί στόχοι για τα χαρακτηριστικά του δημόσιου χρέους μέχρι το τέλος της στρατηγικής περιόδου το 2019. Στη Στρατηγική δίνεται έμφαση στην εξομάλυνση του χρονοδιαγράμματος αποπληρωμής δημόσιου χρέους με κεντρικό στόχο τη μείωση του υφιστάμενου κινδύνου αναχρηματοδότησης του δημόσιου χρέους. Ο νέος δανεισμός είναι κυρίως μακροχρόνιος και θα συνοδεύεται από πράξεις διαχείρισης υποχρεώσεων (επαναγορές/ προπληρωμές χρέους). Ακόμη, οι νέες εκδόσεις χρέους είναι συντηρητικές ως προς την ανάληψη επιτοκιακού και συναλλαγματικού κινδύνου.

Οι ετήσιες αναθεωρήσεις της Μεσοπρόθεσμης Στρατηγικής θα είναι συνεπείς στους αρχικούς στόχους και θα αποτελούν συνέχιση της υφιστάμενης στρατηγικής και όχι αλλαγή στρατηγικής πορείας.

Νοείται ότι η διατήρηση συνετούς δημοσιονομικής πολιτικής και συνέχιση της βελτίωσης στον χρηματοοικονομικό τομέα θα επηρεάσουν θετικά τη στάση των επενδυτών στις διεθνείς αγορές που με τη σειρά της θα συντείνει στην επίτευξη των στόχων διαχείρισης δημόσιου χρέους.

Ακόμη, η Επιτροπή Διαχείρισης Χρέους, η οποία περιλαμβάνει τις υπεύθυνες Διευθύνσεις του Υπουργείου Οικονομικών για τη δημοσιονομική πολιτική και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, έχει συσταθεί για να διασφαλιστεί ότι όλες οι αρχές οι οποίες έχουν επιπτώσεις στη διαχείριση του δημόσιου χρέους ή επηρεάζονται από αυτή ενημερώνονται δεόντως. Αναλόγως της ημερήσιας διάταξης στην Επιτροπή μπορούν να συμμετέχουν και άλλοι εκπρόσωποι από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Τέλος, το πενταετές σχέδιο δράσης για την ενδυνάμωση υποδομής της διαχείρισης δημόσιου χρέους περιλαμβάνει τη λήψη μέτρων για περιορισμό των λειτουργικών κινδύνων. Στα πλαίσια αυτά σχεδιάστηκε και προωθείται η υιοθέτηση ενός σύγχρονου λογισμικού συστήματος για τη διαχείριση του δημόσιου χρέους.

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΕ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΕΟΥΝ ΑΠΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΑ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΩΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ

Πληροφορίες

Το υπόλοιπο των δανείων που παραχωρήθηκαν από διάφορους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς με Κυβερνητική Εγγύηση στις 31 Μαρτίου 2016 ανέρχεται σε €3.057 εκ. και αντιστοιχεί σε 4.864 Κυβερνητικές Εγγυήσεις. Το υπόλοιπο αυτό αναλύεται ως ακολούθως:

	€ εκ.	Αριθμός Κυβερνητικών Εγγυήσεων
• Δάνεια	1.791	4.858
• Τράπεζα Κύπρου- Ομόλογο ²	1.000	2
• EFSF δάνειο	0.244	1
• Δανειστικοί Επίτροποι και Ταμεία Προνοίας	0.022	3
	3.057	4.864

Στον Πίνακα 1 πιο κάτω, παρουσιάζεται το υπόλοιπο των δανείων στις 31 Μαρτίου, 2016 ανά κατηγορία/υπό κατηγορία δανειοληπτών.

Πίνακας 1

Κατηγορία / Υπό κατηγορία	Αρ. Εγγυήσεων 31 Μαρτίου 2016	Υπόλοιπο δανείων 31 Μαρτίου 2016 (€ εκ.)	Αρ. Εγγυήσεων (% επί του Συνόλου)	Υπόλοιπο δανείων 31 Μαρτίου 2016 (% επί του συνόλου δανείων)
Εταιρίες	51	102.729	1,05%	5,74%
Άλλες Εταιρίες	4	4.090	0,08%	0,23%

² Οι κυβερνητικές εγγυήσεις συνολικού ονομαστικού ποσού 1 δις έχουν αποδεσμευτεί στις 25/8/2016.

Μικρομεσαίες Εταιρίες	34	3.142	0,70%	0,18%
Τράπεζες και Άλλοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	13	95.497	0,27%	5,33%
Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος	92	1.177.261	1,89%	65,74%
Άλλοι Οργανισμοί Δημοσίου Συμφέροντος	5	1.706	0,10%	0,10%
Δημόσιοι Οργανισμοί	15	487.963	0,31%	27,25%
Συμβούλια Αποχετεύσεως	72	687.592	1,48%	38,40%
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	194	314.057	3,99%	17,54%
Δήμοι	110	304.784	2,26%	17,02%
Κοινοτικά Συμβούλια	84	9.273	1,73%	0,52%
Φυσικά Πρόσωπα / Καταναλωτικά	4.521	196.744	93,07%	10,99%
Γεωργικά	37	638	0,76%	0,04%
Μικροεπιχειρήσεις/Επιχειρηματικά	1.479	63.550	30,45%	3,55%
Στεγαστικά	2.981	131.229	61,36%	7,33%
Φυσικά πρόσωπα / Καταναλωτικά	24	1.327	0,50%	0,07%
Σύνολο	4.858	1.790.791	100,00%	100,00%

Αναλύοντας τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον Πίνακα 1, φαίνεται ότι:

- 83,28% του συνολικού υπολοίπου δανείων στις 31 Μαρτίου, 2016 αφορά δάνεια που παραχωρήθηκαν σε “Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος” και “Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης” ενώ 11% περίπου του συνολικού υπολοίπου δανείων έχει παραχωρηθεί σε Φυσικά Πρόσωπα. Να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσό που παραχωρήθηκε σε “Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος” αφορά Κυβερνητικές Εγγυήσεις για δάνεια που έχει συνάψει η Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου (€469.524.944).

- Από απόψεως Αριθμού Κυβερνητικών Εγγυήσεων, ο μεγαλύτερος αριθμός Εγγυήσεων (93,07%) έχει παραχωρηθεί σε Φυσικά Πρόσωπα, κυρίως για στεγαστικούς και επιχειρηματικούς σκοπούς (στην βάση ειδικών Σχεδίων). Σε “Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος” και “Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης” παραχωρήθηκαν μόνο 286 Κυβερνητικές Εγγυήσεις από το σύνολο των 4.858 (δηλ. 5,88% επί του συνόλου των Εγγυήσεων).

Να σημειωθεί ότι, ποσό ύψους €1.220 εκ. (68,12%) του υπολοίπου δανείων με Κυβερνητική Εγγύηση στις 31 Μαρτίου, 2016 αφορούν δάνεια που έχουν παραχωρηθεί από χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς του εξωτερικού, ενώ υπόλοιπο δανείων με Κυβερνητική Εγγύηση ύψους €571 εκ. (31,88%) έχει παραχωρηθεί από χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που ιδρύθηκαν και λειτουργούν στην Κύπρο.

Κατάσταση δανείων

Πιο κάτω παρουσιάζεται η κατάσταση δανείων με Κυβερνητική Εγγύηση στις 31 Μαρτίου, 2016.

Πίνακας 2

Κατηγορία / Υπό κατηγορία	Αρ. Εγγυήσεων 31 Μαρτίου 2016	Υπόλοιπο δανείων	Υπόλοιπο
		31 Μαρτίου 2016 (€ εκ.)	δανείων 31 Μαρτίου 2016 (% επί του συνόλου δανείων)
Μη - Εξυπηρετούμενα	1.525	111.400	6,22%
Εταιρίες	39	7.250	0,40%
Άλλες Εταιρίες	4	4.090	0,23%
Μικρομεσαίες Εταιρίες	34	3.142	0,17%
Τράπεζες και Άλλοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	1	18	0,00%
Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος	15	4.513	0,25%
Άλλοι Οργανισμοί Δημοσίου Συμφέροντος	3	586	0,03%
Δημόσιοι Οργανισμοί	1	153	0,01%
Συμβούλια Αποχετεύσεως	11	3.774	0,21%
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	43	15.527	0,87%
Δήμοι	4	11.772	0,66%
Κοινοτικά Συμβούλια	39	3.755	0,21%
Φυσικά Πρόσωπα / Καταναλωτικά	1.428	84.110	4,70%
Γεωργικά	37	637	0,04%
Μικροεπιχειρήσεις/Επιχειρηματικά	755	41.426	2,31%
Στεγαστικά	618	40.946	2,29%
Φυσικά πρόσωπα / Καταναλωτικά	18	1.101	0,06%
Εξυπηρετούμενα	3.333	1.679.391	93,78%
Εταιρίες	12	95.481	5,33%
Τράπεζες και Άλλοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	12	95.481	5,33%
Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος	77	1.172.748	65,49%
Άλλοι Οργανισμοί Δημοσίου Συμφέροντος	2	1.120	0,06%
Δημόσιοι Οργανισμοί	14	487.810	27,24%
Συμβούλια Αποχετεύσεως	61	683.818	38,19%
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	151	298.529	16,67%
Δήμοι	106	293.011	16,36%
Κοινοτικά Συμβούλια	45	5.518	0,31%

Φυσικά Πρόσωπα / Καταναλωτικά	3.093	112.633	6,29%
Μικροεπιχειρήσεις/Επιχειρηματικά	724	22.123	1,24%
Στεγαστικά	2.363	90.283	5,04%
Φυσικά πρόσωπα / Καταναλωτικά	6	227	0,01%
Σύνολο	4.858	1.790.791	100,00%

Από τον πιο πάνω Πίνακα φαίνεται ότι 93,78% του συνολικού υπολοίπου δανείων ή 3.333 δάνεια (από σύνολο 4.858) είναι Εξυπηρετούμενα στις 31 Μαρτίου, 2016 ενώ ένα 6,22% του συνόλου ή 1.525 δάνεια, έχουν κατηγοριοποιηθεί από τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που έχουν παραχωρήσει τα εν λόγω δάνεια ως Μη Εξυπηρετούμενα.

Να σημειωθεί ότι, από το σύνολο των 1.525 Μη Εξυπηρετούμενων δανείων, 469 δάνεια συνολικού υπολοίπου στις 31 Μαρτίου, 2016 €32.222.286 έχουν κληθεί οι Κυβερνητικές τους Εγγυήσεις οι οποίες παραμένουν απλήρωτες. Το μεγαλύτερο ποσό από τις πιο πάνω Κυβερνητικές Εγγυήσεις (€31.247.761) αφορά δάνεια που έχουν παραχωρηθεί σε Φυσικά πρόσωπα (414 δάνεια από τα 469).

Ανάλυση Κινδύνων

Για υπολογισμό των κινδύνων που απορρέουν από ενδεχόμενες υποχρεώσεις της Κυβέρνησης λόγω Κυβερνητικών Εγγυήσεων, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη διάφοροι παράγοντες, όπως:

- το χαρτοφυλάκιο των δανείων με Κυβερνητική Εγγύηση και ο κίνδυνος του κάθε εμπλεκόμενου δανείου ξεχωριστά,
- κατά πόσο υπάρχουν δάνεια των οποίων η Κυβερνητική Εγγύηση έχει κληθεί για πληρωμή,
- το ύψος των Εξυπηρετούμενων / Μη Εξυπηρετούμενων δανείων,
- η απόδοση των αναδιαρθρωμένων δανείων,
- το είδος της Κυβερνητικής Εγγύησης (πρώτη ζήτηση – first demand guarantee ή τελική ζημιά - final loss guarantee)
- τυχόν άλλες εξασφαλίσεις που διαθέτουν τα πιο πάνω δάνεια κλπ.

Επίσης, ο κίνδυνος καταβολής μετρητών με τον κίνδυνο δημιουργίας ζημιών από Κυβερνητικές Εγγυήσεις που θα κληθούν, είναι διαφορετικός, τόσο όσο αφορά χρονικό διάστημα ύπαρξης όσο και ως προς το ύψος του ποσού.

Το Νοέμβριο του 2015 η Κυβέρνηση έχει καταβάλει το ποσό των €50εκ περίπου στην Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα για Κυβερνητικές Εγγυήσεις που είχαν κληθεί για πληρωμή και αφορούσαν παλαιά Μη Εξυπηρετούμενα δάνεια. Για ανάκτηση των πιο πάνω καταβληθέντων ποσών, το Γενικό Λογιστήριο, σε συνεργασία με την Νομική Υπηρεσία, προωθεί νομικές διαδικασίες. Οποιαδήποτε ποσά ανακτηθούν θα μειώσουν την τελική ζημιά της Κυβέρνησης.

Όμως ο κίνδυνος καταβολής μετρητών και για άλλες υφιστάμενες Κυβερνητικές Εγγυήσεις είναι ορατός αφού, όπως αναφέρθηκε στις προηγούμενες παραγράφους, έχουν ήδη κληθεί Κυβερνητικές Εγγυήσεις για €32εκ περίπου και αναμένεται η κλήση και άλλων Κυβερνητικών Εγγυήσεων από Μη – Εξυπηρετούμενα δάνεια (ειδικά για δάνεια τα οποία η ημερομηνία λήξης τους έχει ήδη παρέλθει – πολύ παλαιά δάνεια).

Από την έκθεση που έχει ετοιμάσει το Γενικό Λογιστήριο για την αξιολόγηση των κινδύνων των Κυβερνητικών Εγγυήσεων στις 31 Δεκεμβρίου 2015, στην οποία γίνεται πιο εκτενής και λεπτομερής ανάλυση, υπολογίζεται ότι η Κυβέρνηση μπορεί να κληθεί στο εγγύς μέλλον (στα επόμενα 1-2 χρόνια) να καταβάλει για Κυβερνητικές Εγγυήσεις συσσωρευτικά ποσά μέχρι και €50εκ, ενώ μεσοπρόθεσμα (μεταξύ 2-5 χρόνια) το ποσό αυτό μπορεί να ανέλθει σε €75εκ περίπου, συσσωρευτικά.

Όσο αφορά την πιθανή ζημιά της Κυβέρνησης από τις πιο πάνω πληρωμές, αυτή θα εξαρτηθεί, τόσο από το ύψος του ποσού της ανάκτησης σε συνδυασμό με τα κόστη ανάκτησης (δικαστικά και άλλα έξοδα) όσο και από το χρονικό διάστημα ανάκτησης οποιονδήποτε ποσών.

Μέτρα Μετριασμού Των Κινδύνων

Ο κίνδυνος αποπληρωμής υφιστάμενων Κυβερνητικών Εγγυήσεων (ειδικά για δάνεια τα οποία η ημερομηνία λήξης τους έχει παρέλθει) είναι μεγάλος. Σε αυτό το ενδεχόμενο η Κυβέρνηση μπορεί μόνο να μειώσει την όποια πιθανή ζημιά της, μέσω διαδικασιών ανάκτησης των καταβληθέντων ποσών από τους πρωτοφειλότες / εγγυητές του δανείου. Παρόλο που οι διαδικασίες αυτές είναι και χρονοβόρες και δαπανηρές και ορισμένες φορές το κόστος ανάκτησης μπορεί να μην είναι το αναμενόμενο, εντούτοις οι διαδικασίες ανάκτησης μπορεί να επιφέρουν κάποια έσοδα που θα μειώσουν τις ζημιές της Κυβέρνησης από την καταβολή Εγγυήσεων που έχουν κληθεί ή που αναμένεται να κληθούν για πληρωμή.

Για τις νέες Κυβερνητικές Εγγυήσεις όμως που παραχωρούνται με την νέα πολιτική της Κυβέρνησης, ο κίνδυνος πρόκλησης ζημιάς στο μέλλον έχει μειωθεί αφού:

- έχει δημιουργηθεί ένα πιο ορθολογιστικό πλαίσιο διαχείρισης των Κυβερνητικών Εγγυήσεων με την έγκριση σχετικού Εγχειριδίου Διαδικασιών Διαχείρισης από το Υπουργικό Συμβούλιο,
- οι νέες Κυβερνητικές Εγγυήσεις παραχωρούνται στη βάση κριτηρίων τα οποία εγκρίθηκαν επίσης από το Υπουργικό Συμβούλιο, και
- οποιαδήποτε αιτήματα παραχώρησης νέων Εγγυήσεων αξιολογούνται, τόσο από οικονομικής άποψης του δανειολήπτη όσο και από πλευράς πιστωτικών κινδύνων, προτού εγκριθεί οποιοδήποτε αίτημα.

Παράλληλα,

- η εισαγωγή τελών εγγυήσεων, που βασίζονται στον πιστωτικό κίνδυνο του κάθε δανείου με Κυβερνητική Εγγύηση, και
- η εισαγωγή της Σύμβασης μεταξύ Δανειολήπτη και Κυβέρνησης (back to back up agreement) για παραχώρηση περαιτέρω εξασφαλίσεων στην Κυβέρνηση για τους πιστωτικούς κινδύνους που αναλαμβάνει με την παραχώρηση Κυβερνητικής Εγγυήσης,

θα μειώσει το ύψος των όποιων πιθανών ζημιών στο μέλλον και παράλληλα θα μειώσει και τα αιτήματα για Κυβερνητικές Εγγυήσεις.

ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

Πληροφορίες

Τα Δάνεια που παραχωρήθηκαν από την Κυβέρνηση ανέρχονται κατά την 31 Δεκεμβρίου 2015 σε €1.018.028.739 (2014: €858.362.363) και έχουν παραχωρηθεί στους ακόλουθους οργανισμούς:

	2015	2014
	€ εκ.	€ εκ.
Ξένες Κυβερνήσεις (i)	109.788	109.789
Δήμοι (ii)	30.241	32.096

Συμβούλια Αποχετεύσεως (ii)	19.342	20.676
Συμβούλια Υδατοπρομήθειας	24	24
Οργανισμοί Δημόσιου Δικαίου και Άλλοι Οργανισμοί (iii)	812.624	651.114
Συνεργατικές Εταιρείες και Άλλοι Ιδιωτικοί Οργανισμοί	46.010	44.663
Συνολικό	1.018.029	858.362

(i) Δάνειο που παραχωρήθηκε στην Ελληνική Κυβέρνηση μέσω του Μηχανισμού Στήριξης της Ελλάδας που οργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

(ii) Δάνεια που προέκυψαν μετά από συμφωνίες, συνολικής αξίας €51 εκατ., οι οποίες υπογράφηκαν μεταξύ Κυπριακής Δημοκρατίας (ΚΔ) και ορισμένων Δήμων και Συμβουλίων Αποχετεύσεων για δάνεια τα οποία σύνηψαν οι εν λόγω Δήμοι και Συμβούλια Αποχετεύσεων με την Τράπεζα KA Finanz τα οποία η ΚΔ ως εγγυητής αποπλήρωσε τον Απρίλιο του 2014 με ποσά τα οποία οι Δήμοι και Συμβούλια Αποχετεύσεων δεσμεύτηκαν προς τη ΚΔ να αποπληρώσουν με τους ίδιους όρους που περιλαμβάνονταν στη συμφωνία που αρχικά σύναψαν με την Τράπεζα KA Finanz.

(iii) Τα μεγαλύτερα δάνεια δόθηκαν στον Κεντρικό Φορέα Ισότιμης Κατανομής Βαρών (2015: €386,0 εκ., 2014: €387,2 εκ.) και στον Οργανισμό Χρηματοδοτήσεως Στέγης (2015: €166,6 εκ., 2014: €175,6 εκ.) για σκοπούς υλοποίησης της στεγαστικής / δανειοδοτικής πολιτικής του κράτους.

Σημειώνεται ότι η αύξηση που παρατηρείται προκύπτει κυρίως από δάνειο ύψους €175 εκ. το οποίο η Κυβέρνηση παραχώρησε προς το Ταμείο Ανακεφαλαιοποίησης (το οποίο συστάθηκε με βάση το περί της Σύστασης και Λειτουργίας Ανεξάρτητου Ταμείου Ανακεφαλαιοποίησης Νόμου του 2015) με σκοπό αποκλειστικά την ανακεφαλαιοποίηση της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας.

Ανάλυση Κινδύνων

Η μη είσπραξη του κεφαλαίου και των τόκων των πιο πάνω δανείων θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στα προβλεπόμενα έσοδα (όσον αφορά τους προβλεπόμενους εισπρακτέους τόκους), και κατ' επέκταση θα διογκώνει το δημοσιονομικό έλλειμμα ή θα μειώνει το δημοσιονομικό πλεόνασμα και δεν θα μειώνεται το δημόσιο χρέος (όσον αφορά τα προβλεπόμενα εισπρακτέα ποσά αποπληρωμής του κεφαλαίου των δανείων).

Σχετικά με τον πιστωτικό κίνδυνο που αντιμετωπίζει το κράτος από την εκχώρηση των δανείων, αυτά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως ακολούθως:

- Ανακτήσιμο δάνειο ύψους €109,8 εκατομμυρίων, το οποίο παραχωρήθηκε προς την Ελληνική Δημοκρατία μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Σημειώνεται ότι τα ποσά που έχουν περιληφθεί στον προϋπολογισμό σχετικά με το δάνειο αυτό αφορούν μόνο στην είσπραξη τόκων και ανέρχονται σε €3 εκατομμύρια ανά έτος.
- Ανακτήσιμα δάνεια ύψους €49 εκατομμυρίων που αποτελούν δάνεια προς Δήμους και Συμβούλια Αποχετεύσεων τα οποία προέκυψαν από πρώην δάνεια που συνήψαν με την Τράπεζα KA Finanz, κρίνονται επί του παρόντος χαμηλού κινδύνου αφού οι δόσεις τους καταβάλλονται κανονικά και το ποσό θεωρείται πλήρως ανακτήσιμο.
- Ανακτήσιμα δάνεια ύψους €812,6 εκατομμυρίων που παραχωρήθηκαν κατά καιρούς για την προώθηση κυβερνητικών πολιτικών, τα μεγαλύτερα εκ των οποίων είχαν παραχωρηθεί προς το Ταμείο Ανακεφαλαιοποίησης

(2015:€175 εκατ., 2014:€0), το Φορέα Ισότιμης Κατανομής Βαρών (2015:€386,0 εκατ.), τον Οργανισμό Χρηματοδοτήσεως Στέγης (2015:€166,6 εκατ.) και τον Κυπριακό Οργανισμό Ανάπτυξης Γης (2015:€75,5 εκατ.).

Σημειώνεται ότι ο πιστωτικός κίνδυνος για το δάνειο προς το Ταμείο Ανακεφαλαιοποίησης επί του παρόντος κρίνεται χαμηλός, αφού το ποσό θεωρείται πλήρως ανακτήσιμο.

Σημειώνεται επίσης ότι για τα δάνεια που παραχωρήθηκαν στο Φορέα Ισότιμης Κατανομής Βαρών, στον Οργανισμό Χρηματοδοτήσεως Στέγης και τον Κυπριακό Οργανισμό Ανάπτυξης Γης έχουν κατά βάση διοχετευθεί από τους οργανισμούς που τα έλαβαν προς ιδιώτες. Η αποπληρωμή των δανείων αυτών εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την είσπραξη των δανείων που παραχωρήθηκαν προς τους τελικούς δικαιούχους. Για σκοπούς ανάλυσης κινδύνων παρουσιάζονται πιο κάτω επιπρόσθετες πληροφορίες για τα δάνεια τα οποία οι πιο πάνω οργανισμοί έχουν παραχωρήσει ξεχωριστά, οι οποίες προέκυψαν μετά από επεξεργασία στοιχείων/πληροφοριών που οι εν λόγω οργανισμοί έχουν αποστείλει στο Γενικό Λογιστήριο της Δημοκρατίας.

(α) Δάνεια τα οποία έχουν παραχωρηθεί από τον Οργανισμό Χρηματοδοτήσεως Στέγης (ΟΧΣ)

Ο ΟΧΣ έχει παραχωρήσει δάνεια χρησιμοποιώντας κεφάλαια της Κυβέρνησης και κεφάλαια του Φορέα Ισότιμης Κατανομής Βαρών (ΦΙΚΒ) για εφαρμογή διαφόρων σχεδίων δανείων. Στους 2 πιο κάτω πίνακες αναλύονται τα εν λόγω δάνεια ανά σχέδιο με τον αριθμό και το υπόλοιπο των δανείων κατά την 30 Ιουνίου 2015 καθώς το ποσό των καθυστερημένων δόσεων κατά την ίδια ημερομηνία :

Πίνακας 1 : Δάνεια του ΟΧΣ με κεφάλαια της Κυβέρνησης

Δάνεια	Δάνεια με κεφάλαια της Κυβέρνησης			
	Αριθμός δανείων 31/3/2016	Υπόλοιπο 31/3/2016 € εκ.	Υπόλοιπο 30/6/2015 € εκ.	Ποσό καθυστερημένων δόσεων 31/3/2016 € εκ.
Ζευγαριών σε ακριτικές περιοχές	1.120	20.223	21.590	3.644
Αναζωογόνησης περιοχής πράσινης γραμμής	280	9.831	10.210	1.957
Για Στεγαστικά Σχέδια Κοινοτήτων κάτω των 500 κατοίκων	731	17.931	19.373	2.172
Για Στεγαστικά Σχέδια Αγροτικών περιοχών	1	38	39	15
Για Στεγαστικά Σχέδια Πολυτέκνων	44	1.894	1.970	365
Για Στεγαστικά Σχέδια Αναπήρων	25	693	737	46
Σε ζευγάρια με χαμηλά και μέτρια εισοδήματα	1.050	112.978	114.982	8.104
Σύνολο	3.251	163.588	168.901	16.303

Αναφέρεται ότι για τα πιο πάνω 3.251 δάνεια, τα 1.988 (61%, 30/6/2015:64%) θεωρούνται εξυπηρετούμενα αφού δεν έχουν ή έχουν λιγότερες ή ίσες των 3 καθυστερημένων δόσεων. Τα υπόλοιπα 1.263 με υπόλοιπο κατά την 31/3/2016 €76.437.629 και με ποσό καθυστερημένων δόσεων €15.947.968 (ποσοστό 21% σε σχέση με 18% το οποίο αντιστοιχούσε κατά την 30/6/2015), θεωρούνται μη εξυπηρετούμενα αφού παρουσιάζουν περισσότερες από 3 καθυστερημένες δόσεις, με ορισμένα 529 (30/5/2015:390) να ξεπερνούν καθυστερημένες δόσεις 3 ετών. Σημειώνεται ότι ο Οργανισμός λαμβάνοντας υπόψη ότι καλύπτονται με Κυβερνητική εγγύηση ή με την αξία της κατοικίας, έχει προχωρήσει σε τερματισμό συμβολαίου ή λήψη δικαστικών μέτρων σε 40 (30/5/2015:13) από τα πιο πάνω δάνεια.

Σημειώνεται ότι για τα εν λόγω δάνεια η Κυβέρνηση είσπραξε από τον ΟΧΣ το 2015 ποσό €9 εκατομμυρίων αναφορικά με αποπληρωμές των δανείων (γι' αυτό και τα υπόλοιπα των δανείων αυτών που αναφέρονται πιο πάνω μειώθηκαν από €175,6 εκατ. κατά την 31/12/2014 σε €166,6 εκατ. κατά την 31/12/2015).

Πίνακας 2 : Δάνεια του ΟΧΣ με κεφάλαια του Φορέα Ισότιμης Κατανομής Βαρών

Δάνεια	Δάνεια με κεφάλαια του ΦΙΚΒ			
	Αριθμός δανείων κατά την 31/3/2016	Υπόλοιπο 31/3/2016 € εκ.	Υπόλοιπο 30/6/2015 € εκ.	Ποσό καθυστερημένων δόσεων 31/3/2016 € εκ.
Σπουδαστικά	17.785	338.515	324.443	20.174
Ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης	545	8.584	8.329	2.209
Για νεοδημιουργημένα ζευγάρια	1.802	12.783	14.708	2.808
Επαγγελματικά	203	4.045	4.063	2.972
Για Σωματεία και Οργανώσεις	11	1.212	1.262	255
Σύνολο	20.346	365.139	352.805	28.418

Όλα τα πιο πάνω δάνεια έχουν παραχωρηθεί με βάση Σχέδιο Αποκατάστασης Προπολεμικής Φερεγγυότητας με περίπου 87,4% να αντιπροσωπεύει Σπουδαστικά δάνεια. Αναφέρεται ότι για τα πιο πάνω 20.151 δάνεια, τα 16.101 (79%, 30/6/2015:77%) θεωρούνται εξυπηρετούμενα αφού δεν έχουν ή έχουν λιγότερες ή ίσες των 3 καθυστερημένων δόσεων. Τα υπόλοιπα 4.245 με υπόλοιπο κατά την 31/3/2016 €92.238.617 και με ποσό καθυστερημένων δόσεων €27.764.264 (ποσοστό 30,1% σε σχέση με 30% το οποίο αντιστοιχούσε κατά την 30/6/2015), θεωρούνται μη εξυπηρετούμενα αφού παρουσιάζουν περισσότερες από 3 καθυστερημένες δόσεις, με ορισμένα 1.735 (30/5/2015:1.605) να ξεπερνούν καθυστερημένες δόσεις 3 ετών. Σημειώνεται ότι ο Οργανισμός λαμβάνοντας υπόψη ότι καλύπτονται με Κυβερνητική εγγύηση ή με την αξία της κατοικίας, έχει προχωρήσει σε τερματισμό συμβολαίου ή λήψη δικαστικών μέτρων σε 89 (30/5/2015:51) από τα πιο πάνω δάνεια.

Σημειώνεται τέλος ότι για τα εν λόγω δάνεια η Κυβέρνηση παραχώρησε στο Φορέα ποσό €24 εκατομμυρίων για νέα δάνεια ενώ είσπραξε από το Φορέα ποσό €25.2 εκατομμυρίων αναφορικά με αποπληρωμές των δανείων (γι' αυτό και τα υπόλοιπα των δανείων αυτών που αναφέρονται πιο πάνω μειώθηκαν από €387,2 εκατ. κατά την 31/12/2014 σε €386,0 εκατ. κατά την 31/12/2015).

(β) Δάνεια τα οποία παραχωρήθηκαν από τον Κυπριακό Οργανισμό Ανάπτυξης Γης (ΚΟΑΓ)

Ο ΚΟΑΓ έχει παραχωρήσει δάνεια χρησιμοποιώντας κεφάλαια της Κυβέρνησης για εφαρμογή Σχεδίου Στέγασης Οικογενειών με Χαμηλά Εισοδήματα (ΣΣΧΑ) το οποίο εγκρίθηκε το 2001. Μετά το 2012 Ο ΚΟΑΓ με βάση οδηγίες του Υπουργείου Εσωτερικών τερμάτισε την πώληση κατοικιών/διαμερισμάτων μέσω του Σχεδίου Στέγασης Χαμηλά Αμειβομένων και όσες μονάδες ανεγέρθηκαν με κονδύλια του ΣΣΧΑ διατέθηκαν σε αριθμό αγοραστών με βάση Σχέδιο Στέγασης Μέτρια Αμειβομένων.

Ο αριθμός των δανείων που παραχωρήθηκαν σε χαμηλά αμειβομένους ανέρχεται σε 903, από τα οποία 93 έχουν ξοφληθεί πλήρως. Τα 810 που παραμένουν παρουσιάζουν υπόλοιπο κατά την 31/3/2016 €60.166.266 και ποσό καθυστερημένων δόσεων κατά την ίδια ημερομηνία €5.990.771. Αναφέρεται ότι για τα πιο πάνω 810 δάνεια, τα 324 (40%) θεωρούνται εξυπηρετούμενα αφού δεν έχουν ή έχουν λιγότερες ή ίσες των 3 καθυστερημένων δόσεων. Τα υπόλοιπα 486 με υπόλοιπο κατά την 31/3/2016 €40.866.386 και με ποσό καθυστερημένων δόσεων €5.957.154 θεωρούνται μη εξυπηρετούμενα αφού παρουσιάζουν περισσότερες από 3 καθυστερημένες δόσεις, με ορισμένα (178) να ξεπερνούν καθυστερημένες δόσεις 3 ετών. Σημειώνεται ότι ο Οργανισμός έχει προχωρήσει σε λήψη δικαστικών μέτρων σε 104 από τα 486 δάνεια που παρουσιάζουν καθυστερήσεις. Σημειώνεται επίσης ότι η κυριότητα όλων των κατοικιών που παραχωρούνται παραμένει στο ΚΟΑΓ μέχρι και την αποπληρωμή της τελευταίας δόσης από τον δανειολήπτη.

Τα δάνεια που παραχωρήθηκαν με κονδύλια του ΣΣΧΑ σε μέτρια αμειβομένους ανέρχονται σε 92, παρουσιάζουν υπόλοιπο κατά την 31/3/2016 €6.689.557 και ποσό καθυστερημένων δόσεων κατά την ίδια ημερομηνία €41.782.

Αναφέρεται ότι ο ΚΟΑΓ έχει συμπεριλάβει στις οικονομικές του καταστάσεις διοικητικά έξοδα ύψους περίπου €8,2 εκατομμύριων τα οποία θεωρεί ότι οφείλονται από το Κράτος. Συνεπώς για τον ΚΟΑΓ το οφειλόμενο ποσό προς το Κράτος (€66.7 εκ.) παρουσιάζεται κατά €8,2 εκατομμύρια λιγότερο σε σχέση με το οφειλόμενο ποσό που παρουσιάζει η Κυβέρνηση στις οικονομικές της καταστάσεις.

Αναφέρεται επίσης ότι ο ΚΟΑΓ, ενώ μέχρι το 2009 κατάβαλλε κανονικά προς το Κράτος τις καθαρές εισπράξεις από τους δανειολήπτες, μετά το 2009 δεν κατέβαλε οποιοδήποτε ποσό μέχρι να καλύψει από τις εισπράξεις των δόσεων των δανειοληπτών τόσο το πιο πάνω διοικητικό κόστος όσο και τα άλλα έξοδα που καταβάλλει και χρεώνει τους δανειολήπτες (όπως το ΦΠΑ της πώλησης, τόκους και αποχετευτικά τέλη).

Να σημειωθεί ότι η Κυβέρνηση έχει αποφασίσει όπως απαιτηθεί από τον ΚΟΑΓ (α) όπως διαγράψει άμεσα το πιο πάνω ποσό των €8,2 εκατομμύριων αφού με βάση το ΣΣΧΑ τα διοικητικά έξοδα βαρύνουν τους αγοραστές των κατοικιών και όχι το Κράτος και (β) να επιστρέψει άμεσα στη Κυβέρνηση το ποσό των €11,3 εκατομμύριων το οποίο αντιπροσωπεύει ποσό €2,9 εκατομμύριων ως η διαφορά του ποσού που παραχώρησε η Κυβέρνηση για ανέγερση των κατοικιών σε σχέση με το πραγματικό κόστος ανέγερσης των κατοικιών και ποσό €8,4 εκατομμύριων ως τα έσοδα από τις πωλήσεις των κατοικιών που παραχωρήθηκαν με κονδύλια του ΣΣΧΑ σε μέτρια αμειβομένους.

- Δάνεια/Χορηγήσεις ύψους €36,53 εκατ. παραχωρήθηκαν από τη ΣΚΤ σε εκτοπισθείσες συνεργατικές εταιρείες για αποπληρωμή προσφυγικών καταθέσεων με βάση τους περί καταθέσεων σε εκτοπισθείσες Συνεργατικές Εταιρείες Νόμους του 1978 μέχρι 1988. Η χρηματοδότηση των πιο πάνω δανείων /χορηγιών προήλθε από Κυβερνητικές πιστώσεις τις οποίες το Κράτος παρουσιάζει στις οικονομικές του καταστάσεις ως δάνειο το οποίο παραχωρήθηκε στη ΣΚΤ. Με βάση πληροφόρηση από τη ΣΚΤ ποσό €35,68 εκατ. αποδόθηκαν στους πρόσφυγες δικαιούχους για αποπληρωμή των καταθέσεων τους, με το υπόλοιπο €1 εκατ. περίπου να παραμένει διαθέσιμο για τυχόν μελλοντικές αποπληρωμές. Σημειώνεται ότι τα δάνεια τα οποία παραχωρήθηκαν από τη ΣΚΤ είχαν εγγυητή την Κυβέρνηση και ότι με βάση το Νόμο 223/88 τα δάνεια παγοποιήθηκαν μέχρι την επάνοδο των εκτοπισθείσων συνεργατικών στην αρχική τους έδρα.
- Σχετικά με το Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2016-2018, οι πρόνοιες που έχουν περιληφθεί για την αποπληρωμή των δανείων αυτών ανέρχονται σε €12 εκατομμύρια κατά έτος.

Μέτρα Μετριασμού Των Κινδύνων

Η περαιτέρω ενίσχυση (σε υλικοτεχνικό και τεχνοκρατικό επίπεδο) των πιο πάνω οργανισμών για την αντιμετώπιση της πιθανότητας μη είσπραξης των δανείων που δόθηκαν σε ιδιώτες θα ελαχιστοποιήσει ακόμα περισσότερο τις οποιοσδήποτε πιθανές δημοσιονομικές επιπτώσεις. Επιπλέον θα πρέπει να δημιουργηθεί στην κεντρική κυβέρνηση ένα πλαίσιο αξιολόγησης αιτημάτων για τη χορήγηση νέων δανείων από τη Δημοκρατία προς τρίτους καθώς και για τη διαχείριση των υφιστάμενων δανείων και των ρίσκων που απορρέουν από αυτά, κατ' αναλογία και της διαδικασίας που ακολουθήθηκε για τη δημιουργία Γραφείου Διαχείρισης Κυβερνητικών Εγγυήσεων.

ΑΓΩΓΕΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ

Πληροφορίες

Κατά την 31^η Δεκεμβρίου, 2015 εκκρεμούσαν διάφορες δικαστικές αγωγές εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς επίσης και εναντίον των Οντοτήτων Δημοσίου Δικαίου και Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης είτε από υπαλλήλους είτε από τρίτους το κόστος των οποίων δεν μπορεί να προβλεφθεί ως ακολούθως:

(α) Κεντρική Κυβέρνηση

- Αγωγές δημοσίων υπαλλήλων για τις μειώσεις των απολαβών και των συντάξεων στην κρατική υπηρεσία και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα βάσει του «Περί της Μείωσης των Απολαβών και των Συντάξεων των Αξιωματούχων, Εργοδοτούμενων και Συνταξιούχων της Κρατικής Υπηρεσίας και του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα Νόμο» λόγω των ιδιαίτερα δύσκολων οικονομικών συνθηκών καθώς επίσης και αγωγές για τις παγοποιήσεις των προσαυξήσεων.
- Αγωγές τρίτων των οποίων η οικονομική τους θέση επηρεάστηκε αρνητικά από τις αποφάσεις του Μαρτίου του 2013 για αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα.
- Αγωγές τρίτων για οικονομικές απαιτήσεις από συμβόλαια για εκτέλεση έργων και συμβόλαια συντήρησης.
- Αγωγές τρίτων για ατυχήματα/ τραυματισμούς που συνέβησαν που κατά την εκτίμηση των εναγόντων την ευθύνη φέρει η Κυπριακή Δημοκρατία.
- Αγωγές τρίτων για απαλλοτριώσεις στοιχείων πάγιου ενεργητικού (κυρίως γης) που κατά την εκτίμηση των εναγόντων έχουν υποστεί οικονομική ζημιά είτε αυτή αφορά την εκτιμώμενη αξία της απαλλοτριωθείσας γης ή/και πιθανά διαφυγόντα κέρδη από τη χρήση των εν λόγω στοιχείων πάγιου ενεργητικού.

(β) Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ)

- Αγωγές τρίτων είτε από συμβάσεις είτε από ζημιές σε ιδιωτικές περιουσίες
- Αγωγές υπαλλήλων λόγω προαγωγών/ μισθολογικών κλιμάκων ή και άλλων θεμάτων προσωπικού

(γ) Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΑΤΑ)

- Αγωγές τρίτων είτε από συμβάσεις είτε από ζημιές σε ιδιωτικές περιουσίες
- Αγωγές υπαλλήλων λόγω προαγωγών / μισθολογικών κλιμάκων ή και άλλων θεμάτων προσωπικού

Ανάλυση Κινδύνων

(α) Κεντρική Κυβέρνηση

Οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι προκύπτουν σε περίπτωση που εκδοθεί απόφαση δικαστηρίου εναντίον της Δημοκρατίας οπότε επιβάλλεται η καταβολή χρηματικών αποζημιώσεων στους ενάγοντες. Σε περίπτωση που οι χρηματικές αποζημιώσεις είναι ψηλές τότε επηρεάζονται αρνητικά τα δημόσια οικονομικά και κατά συνέπεια η μη επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων που τίθενται με όλα τα αρνητικά συνεπακόλουθα.

Οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι θα προκύψουν κυρίως από:

- την καταβολή οικονομικών αποζημιώσεων από τυχόν δικαστικές αποφάσεις σε βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας που αφορούν τις αγωγές δημοσίων υπαλλήλων για τις μειώσεις των απολαβών τους βάσει του «Περί της Μείωσης των Απολαβών και των Συντάξεων των Αξιωματούχων, Εργοδοτούμενων και Συνταξιούχων της Κρατικής Υπηρεσίας και του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα Νόμο». Σημειώνεται ότι, οι πραγματικές εξοικονομήσεις για το κράτος από τις μειώσεις των απολαβών και συντάξεων για το έτος 2015 ανήλθε περίπου στα 259 εκ. ευρώ ενώ το αντίστοιχο ποσό για το 2014 ανήλθε στα 262 εκ. ευρώ.
- από δικαστικές αποφάσεις που αφορούν αγωγές τρίτων των οποίων η οικονομική τους θέση επηρεάστηκε αρνητικά από τις αποφάσεις του Μαρτίου του 2013 για αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα.

(β) Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) και (γ) Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΑΤΑ)

Οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι που προέρχονται από τα ΝΠΔΔ και από τις ΑΤΑ και αφορούν είτε αγωγές τρίτων είτε αγωγές υπαλλήλων κατά των οντοτήτων αυτών, δεν είναι ιδιαίτερα ανησυχητικοί αφού σύμφωνα με τα στοιχεία που μας έχουν σταλεί αυτές δεν ξεπερνούν τα 5 εκ. ευρώ.

ΠΟΣΑ ΠΟΥ ΕΚΚΡΕΜΟΥΝ ΓΙΑ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΓΗΣ

Πληροφορίες

Η απαλλοτρίωση αφορά αναγκαστική, σύμφωνη με το νόμο και με καθορισμένη αποζημίωση, εξαγορά από το κράτος της ακίνητης περιουσίας κάποιου, για λόγους δημόσιας ανάγκης ή ωφέλειας. Συνήθως το κράτος προχωρεί σε απαλλοτριώσεις ιδιωτικής περιουσίας για δημιουργία έργων υποδομών ή για άλλους σκοπούς και καταβάλλει στους ιδιοκτήτες αντίστοιχο χρηματικό αντίτιμο με βάση την αξία της ακίνητης ιδιοκτησίας που απαλλοτριώνεται. Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να γίνει και ανταλλαγή ιδιωτικής γης με κρατική ισόποσης αξίας.

Λόγω εκτέλεσης μεγάλου αριθμού έργων υποδομής στα μέσα της δεκαετίας του 2000 σε συνδυασμό με τα ψηλά επιτόκια που καταβάλλονταν από τη μη έγκαιρη καταβολή της αποζημίωσης στους ιδιοκτήτες (επιτόκιο 9%) και την έλλειψη καθορισμένης πολιτικής είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση μεγάλων οφειλών / υποχρεώσεων του δημόσιου προς τους ιδιοκτήτες γης.

Το Μάιο του 2014 έχει ψηφιστεί νομοθεσία η οποία προνοεί μείωση του πληρωτέου τόκου από 9% σε 3% για ληξιπρόθεσμες οφειλές που αφορούν απαλλοτριώσεις τεμαχίων γης. Σημειώνεται ότι, με σημερινά δεδομένα το ύψος του επιτοκίου εξακολουθεί να είναι ψηλό αφού ο μέσος όρος του επιτοκίου καταθέσεων που παραχωρούν οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί δεν ξεπερνά το 1,5%. Τονίζεται ότι ο καθορισμός της πολιτικής απαλλοτριώσεων γίνεται από το Υπουργικό Συμβούλιο με σειρά από αποφάσεις του.

Κατά την 31 Δεκεμβρίου, 2015 σύμφωνα με στοιχεία του Τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας οι συνολικές εκκρεμείς υποχρεώσεις (συμπεριλαμβανομένων και των τόκων) προς τους ιδιοκτήτες γης τους οποίους η γη απαλλοτριώθηκε για υλοποίηση αναπτυξιακών ή άλλων έργων (αρχαιολογικοί χώροι, ανάγκες εθνικής φρουράς) ανερχόταν στα 340,3 εκ. ευρώ σε σχέση με 413,6 εκ. ευρώ τέλος του 2014, δηλαδή το ύψος του οφειλόμενου ποσού για απαλλοτριώσεις μειώθηκε κατά 17,7% ενώ σε σχέση με το τέλος του 2012 τα οφειλόμενα ποσά για απαλλοτριώσεις μειώθηκαν κατά 33% αφού το οφειλόμενο ποσό ανερχόταν στα €508 εκ. Πρόσθετα, σημειώνεται ότι από τις συνολικές εκκρεμείς υποχρεώσεις, ποσό ύψους 215 εκ. ευρώ έχει συμφωνηθεί και έγινε αποδεκτό από τους ιδιοκτήτες των υπό απαλλοτρίωση τεμαχίων ενώ το υπόλοιπο οφειλόμενο ποσό ύψους 125,3 εκ. ευρώ δεν έχει γίνει ακόμη αποδεκτό από τους ιδιοκτήτες.

Για εξόφληση των οφειλών του κράτους προς τους ιδιοκτήτες γης περιλαμβάνεται ετησίως πρόνοια στους Προϋπολογισμούς που κυμαίνεται από 72 – 78 εκ ευρώ περίπου.

Στον πιο κάτω πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά οι συνολικές εκκρεμείς υποχρεώσεις του κράτους προς τους ιδιοκτήτες γης (κεφάλαιο και τόκοι) καθώς και τα καταβληθέντα ποσά για τα έτη 2013-2015. Σημειώνεται ότι, η διαφορά που προκύπτει από το υπόλοιπο έκαστου έτους και των αποπληρωμών αφορά νέες απαλλοτριώσεις γης.

	Οφειλόμενο ποσό 1.1.2013 € εκ.	Καταβληθέν ποσό εντός το 2013 € εκ.	Οφειλόμενο ποσό 1.1.2014 € εκ.			Καταβληθέν ποσό εντός το 2014 € εκ.	Οφειλόμενο ποσό 1.1.2015 € εκ.			Καταβληθέν ποσό εντός το 2015 € εκ.	Οφειλόμενο ποσό 1.1.2016 € εκ.		
			Μη Συμφωνηθέντα ποσά	Συμφωνηθέντα ποσά	Σύνολο συμφωνηθέντα και μη		Μη Συμφωνηθέντα ποσά	Συμφωνηθέντα ποσά	Σύνολο συμφωνηθέντα και μη		Μη Συμφωνηθέντα ποσά	Συμφωνηθέντα ποσά	Σύνολο συμφωνηθέντα και μη
Σύνολο	508.506	78.132	204.027	276.869	480.896	72.668	167.776	245.833	413.609	76.800	125.305	214.969	340.274
Κεφάλαιο		51.141	131.125	171.850	302.975	45.993	104.929	138.715	243.644	53.334	79.079	120.940	200.019
Τόκος		24.673	72.902	105.019	177.921	23.496	62.847	107.118	169.965	22.052	46.226	94.029	140.255
Επαγγελματικά Έξοδα		2.318				3.179				1.414			

Ανάλυση Κινδύνων

Με βάση τα πιο πάνω, οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι που δημιουργούνται για την Κυπριακή Δημοκρατία είναι οι ακόλουθοι:

- Οι κάτοχοι της απαλλοτριωθείσας γης οι οποίοι δεν αποδέχθηκαν την προσφορά του Τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας να προσφύγουν στη δικαιοσύνη με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η εκτίμηση του χρόνου εκδίκασης των υποθέσεων καθώς και το τελικό ύψος της αποζημίωσης.
- Περαιτέρω αύξηση του συνολικού οφειλομένου ποσού των απαλλοτριώσεων λόγω περιορισμένων πιστώσεων που περιλαμβάνονται ετήσια στον προϋπολογισμό για εξόφληση των εν λόγω υποχρεώσεων. Ως αποτέλεσμα παρατείνεται ο χρόνος αποπληρωμής των υποχρεώσεων και κατά συνέπεια αυξάνεται το κόστος εξυπηρέτησης των οφειλών.

Μέτρα Μετριασμού των Κινδύνων

Για μετριασμό του κινδύνου των οφειλών του κράτους προς τους ιδιοκτήτες απαλλοτριωθείσας γης και για μείωση της επιβάρυνσης των δημόσιων οικονομικών έχουν ληφθεί τα πιο κάτω μέτρα:

- Ο προϋπολογισμός κάθε έτους περιλαμβάνει την απαραίτητη πρόνοια ώστε να πληρωθούν οι περιπτώσεις εκείνες όπου έχει συμφωνηθεί το ποσό και το χρονοδιάγραμμα πληρωμής.
- Οι αποπληρωμές των οφειλών γίνονται με βάση τη χρονολογική σειρά αρχίζοντας από τις παλαιότερες όπου το επιτόκιο αποπληρωμής είναι ψηλότερο σύμφωνα με σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.
- Το κράτος βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις με ιδιοκτήτες απαλλοτριωμένων τεμαχίων γης για επιστροφή τους στους ιδιοκτήτες τους αφού τα τεμάχια αυτά αν και απαλλοτριώθηκαν δεν κατέστη δυνατή η αξιοποίηση τους για το σκοπό για τον οποίο απαλλοτριώθηκαν.
- Νέες απαλλοτριώσεις τεμαχίων γης γίνονται με φειδώ και νοουμένου ότι το έργο είναι ώριμο για υλοποίηση και οι πιστώσεις περιλαμβάνονται στον κρατικό προϋπολογισμό.

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Πληροφορίες

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας είναι συστημικός για την κυπριακή οικονομία.

Η Κύπρος διαθέτει ένα ιδιαίτερα αναπτυγμένο τραπεζικό τομέα καθώς και ένα ιδιαίτερα δραστηριοποιημένο ασφαλιστικό τομέα και μια μάλλον υποτονική κεφαλαιαγορά.

Η Κύπρος κατάφερε να εξέλθει μιας βαθιάς κρίσης κατά την περίοδο 2012-2014 και να ενδυναμώσει την ανθεκτικότητα της οικονομίας της. Εντούτοις, οι προκλήσεις παραμένουν.

Ο κύριος σκοπός αυτής της έκθεσης είναι ο εντοπισμός των σημαντικότερων δημοσιονομικών κινδύνων, οι οποίοι πηγάζουν από τις δραστηριότητες του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και μέτρων περιορισμού των κινδύνων και αντιμετώπισης των αδυναμιών.

Κύρια χαρακτηριστικά του τραπεζικού τομέα

Η κυπριακή οικονομία παρουσίαζε μέχρι το 2013 ανισοσκελίες στα δημόσια οικονομικά καθώς και διαρθρωτικά προβλήματα. Ο τραπεζικός τομέας, κατά τις 31/12/2015, ήταν 3.85 φορές το μέγεθος του ΑΕΠ, 2/3 του μεγέθους που είχε πριν την κρίση. Η χαλαρότητα στην παροχή δανεισμού και η υπερμεγέθης ρευστότητα επέφεραν υπερβολική πιστωτική επέκταση πριν την κρίση. Αυτή προκάλεσε μια φούσκα στα ακίνητα και οδήγησε σε μη βιώσιμα επίπεδα δανεισμού στα εγχώρια νοικοκυριά και επιχειρήσεις, με δυσμενείς επιπτώσεις συστημικού χαρακτήρα σε ολόκληρη την οικονομία.

Για αντιμετώπιση των πιο πάνω αναφερόμενων προκλήσεων, η Κυπριακή Δημοκρατία εντάχθηκε το 2013 σε πρόγραμμα αναπροσαρμογής το οποίο κάλυπτε τα δημόσια οικονομικά, τα διαρθρωτικά θέματα και τον τραπεζικό τομέα. Η εφαρμογή του προγράμματος οδήγησε σε θετικά αποτελέσματα, Η ανάπτυξη επανήλθε σε θετικούς ρυθμούς, η ανεργία μειώθηκε και τα δημόσια οικονομικά σχεδόν ισοσκελίστηκαν, ενώ ενδυναμώθηκε η κεφαλαιακή επάρκεια και η ρευστότητα των τραπεζών.

Η αγορά ακινήτων και οι τιμές των ακινήτων μειώθηκαν σημαντικά τα τελευταία χρόνια, και ο τραπεζικός τομέας έχει συρρικνωθεί σε πιο βιώσιμα επίπεδα.

Ορισμένοι δείκτες που αντικατοπτρίζουν την παρούσα κατάσταση του τραπεζικού τομέα, παρουσιάζονται πιο κάτω:

	2013 € εκ.	2014 € εκ.	2015 € εκ.
ΑΕΠ	18.064,7	17.393,7	17.420,6
Σύνολο υποχρεώσεων του τραπεζικού τομέα	71.966,8	66.677,9	65.526,7
Ποσοστό επί του ΑΕΠ	398.4%	383.3%	376.1%
Κατάσταση των τραπεζών			
- Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας	11.7%	14.2%	15.6%
- Μη Εξυπηρετούμενες Χορηγήσεις ως % των συνολικών δανείων	42.07%	47.50%	45.36%

Άλλοι δείκτες			
- Επέκταση δανεισμού ιδιωτικού τομέα (εξαιρουμένων Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού)	-3.7%	-0.8%	0.2%
- Επέκταση τιμών οικιστικών ακινήτων	-6.5%	-8.8%	-4.3%
- Έλλειμα τρεχουσών συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-4.5%	-4.6%	-3.6%
- Καθαρή Επενδυτική Θέση (% ΑΕΠ)	-136.8%	-140.7%	-129.2%

Οι μεγαλύτερες συστημικές τράπεζες της Κύπρου έλαβαν συγκεκριμένα μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους θέσης:

- Η Τράπεζα Κύπρου ανακεφαλαιοποιήθηκε το 2014, μέσω αύξησης μετοχικού κεφαλαίου ύψους €1 δισ.
- Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα (ΣΠΙ) ανακεφαλαιοποιήθηκε το 2014 από το κράτος, μέσω επένδυσης ύψους €1,5 δισ. σε αντάλλαγμα το 99% των μετοχών της, ενώ παραχωρήθηκε επίσης επιπλέον ποσό ύψους €175 εκατ. το Δεκέμβριο του 2015.
- Η Ελληνική Τράπεζα ανακεφαλαιοποιήθηκε επιτυχώς από ιδιώτες επενδυτές, μέσω αύξησης κεφαλαίου ύψους €201 εκατ.

Ως αποτέλεσμα των πιο πάνω ενεργειών, οι δείκτες κυρίων βασικών ιδίων κεφαλαίων (CET1) των εγχώριων τραπεζών βελτιώθηκαν ως εξής: Τράπεζα Κύπρου 14,3%, ΣΠΙ 15,7% και Ελληνική Τράπεζα 13,8%, και ικανοποιούν τις εποπτικές απαιτήσεις για ελάχιστα κεφάλαια.

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ) εμφανίζουν επίσης σημάδια σταδιακής βελτίωσης, ενισχυόμενα από την αύξηση των αναδιαρθρώσεων.

Παρά τη μικρή αύξηση που άρχισε να καταγράφεται από το 2015 στη ζήτηση δανείων από τον ιδιωτικό τομέα, οι πιστώσεις προς την οικονομία παραμένουν υποτονικές, λόγω κυρίως του μεγάλου αριθμού μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Οι τιμές των οικιστικών ακινήτων έχουν προσεγγίσει τις κατώτατές τους τιμές και μια πιθανή ελαφρά ανοδική τάση αναμένεται στο άμεσο μέλλον.

Από τις 4 Νοεμβρίου 2014, οι σημαντικές τράπεζες εποπτεύονται απευθείας από τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (ΕΕΜ) ενώ οι λιγότερο σημαντικές τράπεζες εποπτεύονται έμμεσα από τον ΕΕΜ μέσω της ΚΤΚ.

Οικονομική κατάσταση του ιδιωτικού τομέα

Τα εγχώρια νοικοκυριά και οι μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) εξακολουθούν να είναι υπερχρεωμένες, με το συνολικό χρέος του ιδιωτικού τομέα να φθάνει στα 353% του ΑΕΠ στα τέλη Δεκεμβρίου 2015 (355% στα τέλη Σεπτεμβρίου 2015). Οι δείκτες χρέους των νοικοκυριών και των ΜΧΕ παρέμειναν σχετικά σταθεροί στα 127% (128% στα τέλη Σεπτεμβρίου 2015) και 226% του ΑΕΠ αντίστοιχα. Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι με εξαίρεση τα δάνεια των Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού (τα οποία έχουν περιορισμένη έκθεση στην κυπριακή οικονομία), το χρέος των ΜΧΕ ως προς το ΑΕΠ περιορίζεται στο 155%, το οποίο είναι πιο αντιπροσωπευτικός δείκτης για το προφίλ κινδύνου της κυπριακής οικονομίας.

Οι τραπεζικές πιστώσεις προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα (εξαιρουμένων των Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού) μειώθηκαν σε 250% του ΑΕΠ στο τέλος Σεπτεμβρίου 2015 σε σύγκριση με 259% ένα χρόνο νωρίτερα.

Ανάλυση Κινδύνων

A. Δημοσιονομικοί κίνδυνοι που προκύπτουν από το χρηματοπιστωτικό τομέα

Μη εξυπηρετούμενα δάνεια

Οι κύριοι δημοσιονομικοί κίνδυνοι που σχετίζονται με το χρηματοπιστωτικό τομέα προέρχονται από το υψηλό επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων και του ιδιωτικού χρέους, τα οποία επηρεάζουν αρνητικά την παροχή νέων δανείων προς την οικονομία και ως επακόλουθο την αύξηση του ΑΕΠ και της κερδοφορίας των τραπεζών, με αρνητικό αντίκτυπο στα δημόσια φορολογικά έσοδα.

Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων (ΣΕΚ)

Ένας από τους κύριους στόχους των μεταρρυθμίσεων που επιδιώκονται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι να ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης τραπεζικής κρίσης στην υπόλοιπη οικονομία. Στα πλαίσια αυτά, οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες για την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων (2014/59/ΕΕ) καθώς και για το σύστημα εγγύησης καταθέσεων (2014/49/ΕΕ) ενσωματώθηκαν πλήρως στην κυπριακή νομοθεσία από τον Φεβρουάριο 2016.

Το Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων και Εξυγίανσης Πιστωτικών και Άλλων Ιδρυμάτων (ΣΕΚ), το οποίο αποτελεί ξεχωριστή νομική οντότητα, συστάθηκε και λειτουργεί στην Κύπρο από το 2010. Μέλη του ΣΕΚ είναι όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν συσταθεί στην Κύπρο, συμπεριλαμβανομένων και των υποκαταστημάτων τους που λειτουργούν σε άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όλα τα υποκαταστήματα στην Κύπρο ξένων τραπεζών και πιστωτικών ιδρυμάτων από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το σκοπό αυτό, σημειώνεται ότι το ΣΕΚ στην Κύπρο ενεργοποιήθηκε στις 9 Απριλίου 2016 για την αποζημίωση των εγγυημένων καταθέσεων στην FBME Bank Ltd – Cyprus Branch. Τα υποκαταστήματα τραπεζών και πιστωτικών ιδρυμάτων από χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που βρίσκονται στην Κύπρο, καλύπτονται από τα αντίστοιχα συστήματα εγγύησης καταθέσεων των χωρών τους. Το ΣΕΚ ενεργοποιείται εφόσον διαπιστωθεί ότι συγκεκριμένο πιστωτικό ίδρυμα που είναι μέλος του, αδυνατεί να αποπληρώσει τους καταθέτες του. Το ανώτατο ποσό της αποζημίωσης που καταβάλλεται ανά καταθέτη ανά αδειοδοτημένο πιστωτικό ίδρυμα, ανέρχεται σε €100.000. Κατά τον υπολογισμό της αποζημίωσης ενός καταθέτη, τα ποσά των υπαρχουσών καταθέσεων θα συμψηφίζονται με οποιαδήποτε υπόλοιπα δανείων ή άλλων πιστωτικών διευκολύνσεων που έχουν παραχωρηθεί από το καλυπτόμενο ίδρυμα στον καταθέτη καθώς και με οποιαδήποτε ποσά που αποτελούν ανταπαίτηση του καλυπτόμενου ιδρύματος και για τα οποία το καλυπτόμενο ίδρυμα έχει το δικαίωμα συμψηφισμού.

Το Ταμείο Προστασίας Καταθέσεων πρέπει να συσσωρεύσει μέχρι τον Ιούλιο του 2024, μέσω συνεισφορών των πιστωτικών ιδρυμάτων που είναι μέλη του ΣΕΚ, ποσό που αντιστοιχεί στο 0,8% των καλυπτόμενων καταθέσεων.

Κυβερνητικές Εγγυήσεις

(α) Τραπεζικές εγγυήσεις

Η Κυβέρνηση έχει θεσπίσει, με την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πρόγραμμα ύψους €6 δισ. για τη χορήγηση κυβερνητικών εγγυήσεων για τη σύναψη δανείων ή την έκδοση ομολόγων από πιστωτικά ιδρύματα. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, το Νοέμβριο του 2012 χορηγήθηκαν στη Λαϊκή Τράπεζα κυβερνητικές εγγυήσεις ύψους €1 δισ., οι οποίες μεταφέρθηκαν στην Τράπεζα Κύπρου, μετά τα γεγονότα του Μαρτίου του 2013 και τη συγχώνευση μέρους της Λαϊκής Τράπεζας με την Τράπεζα Κύπρου.

Η Τράπεζα Κύπρου χρησιμοποιεί αυτή τη στιγμή τις κυβερνητικές εγγυήσεις για πράξεις ενίσχυσης της ρευστότητάς της. Το €1 δισ. κυβερνητικών εγγυήσεων έχει ισχύ μέχρι το Νοέμβριο του 2017. Πρόσφατα, η Τράπεζα Κύπρου, λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική μείωση της εξάρτησης της από τη χρηματοδότηση από την ΕΚΤ, ανακοίνωσε την πρόθεσή της να ακυρώσει αυτές τις κυβερνητικές εγγυήσεις.

(β) Δάνεια με Κυβερνητική Εγγύηση

Αυτό το θέμα καλύπτεται στο αντίστοιχο τμήμα της παρούσας έκθεσης.

B. Χρηματοοικονομικός μη τραπεζικός τομέας

Επενδυτικές υπηρεσίες και Ταμεία Αποζημίωσης Επενδυτών (ΤΑΕ)

Στην Κύπρο λειτουργούν δύο ταμεία αποζημίωσης των επενδυτών, το Ταμείο Αποζημίωσης Επενδυτών Πελατών ΕΠΕΥ (ΤΑΕ Πελατών ΕΠΕΥ) και το Ταμείο Αποζημίωσης Επενδυτών Πελατών Τραπεζών (ΤΑΕ Πελατών Τραπεζών).

Η λειτουργία αυτών των ταμείων διέπεται από τον περί Επενδυτικών Υπηρεσιών και Δραστηριοτήτων και Ρυθμιζόμενων Αγορών Νόμο (περί Επενδυτικών Υπηρεσιών Νόμος) ο οποίος τροποποιήθηκε το 2004 με σκοπό την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 97/9/ΕΚ σχετικά με τα συστήματα αποζημίωσης των επενδυτών. Με βάση αυτή τη νομοθεσία, οι δύο αρμόδιες εποπτικές αρχές, δηλαδή την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ) και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου (ΕΚΚ) προέβησαν στην έκδοση των σχετικών Κανονισμών, που περιγράφουν στη λεπτομέρεια τη λειτουργία αυτών των ταμείων.

Ο σκοπός αυτών των ΤΑΕ είναι η εξασφάλιση των απαιτήσεων των καλυπτομένων πελατών έναντι των μελών του ΤΑΕ με την καταβολή αποζημιώσεων, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Όλοι οι μη επαγγελματίες επενδυτές πελάτες ενός μέλους του ΤΑΕ μπορούν να ζητήσουν αποζημίωση για αξιώσεις κατά το εν λόγω μέλος που απορρέουν από τις καλυπτόμενες υπηρεσίες, υπό την προϋπόθεση ότι η τράπεζα ή η ΕΠΕΥ δεν είναι σε θέση, λόγω της οικονομικής της κατάστασης (α) να αποδώσει στους καλυπτόμενους της πελάτες του κεφάλαια που τους οφείλονται ή κεφάλαια τα οποία τους ανήκουν (β) να παραδώσει στους καλυπτόμενους πελάτες χρηματοοικονομικά μέσα που τους ανήκουν και τα οποία η τράπεζα ή ΕΠΕΥ κατέχει, διαχειρίζεται ή φυλάτει για λογαριασμό τους.

Το μέγιστο ποσό της αποζημίωσης που καταβάλλεται στους επιλέξιμους πελάτες είναι 20 χιλιάδες ευρώ. Η εν λόγω κάλυψη ισχύει για το συνολικό ποσό των απαιτήσεων από τον αιτούντα έναντι ενός μέλους του ΤΑΕ, ανεξάρτητα από τον αριθμό των λογαριασμών, το νόμισμα και τον τόπο παροχής της υπηρεσίας.

Οι επιχειρήσεις επενδύσεων ή οι τράπεζες, πληρώνουν ετήσια εισφορά στο αντίστοιχο ΤΑΕ, η οποία είναι έχει ως ανώτατο όριο το 0,5% των επιλέξιμων κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών μέσων. Τα μέλη των Ταμείων, μπορεί να κληθούν να καταβάλουν και έκτακτη συμπληρωματική εισφορά για την κάλυψη των απαιτήσεων από τους πελάτες συγκεκριμένου μέλους, εάν προκύψει τέτοια ανάγκη.

Ασφαλιστικός και συνταξιοδοτικός τομέας

Σε σχέση με ασφαλιστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες συνταξιοδοτικών παροχών, δεν υπάρχουν συστήματα αποζημίωσης που να τις καλύπτουν.

Μέτρα Μετριασμού Των Κινδύνων

A. Δημοσιονομικοί κίνδυνοι που προκύπτουν από το χρηματοπιστωτικό τομέα

Μη εξυπηρετούμενα δάνεια

Η βελτιωμένη κεφαλαιακή θέση και ρευστότητα, καθώς και η βελτίωση της οργανικής κερδοφορίας των πιστωτικών ιδρυμάτων έχουν ενισχύσει την ανθεκτικότητα του τραπεζικού τομέα και δρουν αντισταθμιστικά στους προαναφερθέντες δημοσιονομικούς κινδύνους.

Επιπλέον, οι μεγάλες τράπεζες έχουν διοχετεύσει επαρκείς πόρους για τη δημιουργία δομών, με στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση της πρόκλησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Επίσης, οι Αρχές έχουν εκσυγχρονίσει το νομικό πλαίσιο που διέπει τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, συμπεριλαμβανομένων της Οδηγίας Διαχείρισης των Καθυστερήσεων, που εξέδωσε η ΚΤΚ, το νομικό πλαίσιο για τις εκποιήσεις, το πλαίσιο αφερεγγυότητας κ.λπ.

Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων (ΣΕΚ)

Οι στόχοι της εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων, σύμφωνα με τη σχετική Ευρωπαϊκή Οδηγία για την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων, η οποία μεταφέρθηκε πρόσφατα στην εθνική νομοθεσία, είναι:

- να διασφαλιστεί η συνέχεια των κρίσιμων λειτουργιών των τραπεζών σε περιπτώσεις τραπεζικών κρίσεων,
- να αποφευχθούν σημαντικές επιπτώσεις στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, ιδίως με την πρόληψη της μετάδοσης, και
- να προστατευθούν τόσο οι δημόσιοι πόροι (με την ελαχιστοποίηση της εξάρτησης από έκτακτη δημόσια χρηματοπιστωτική στήριξη), όσο και οι καλυμμένοι καταθέτες (όπως αναφέρεται και πιο πάνω).

Συνεπώς, τα δημόσια οικονομικά δεν επηρεάζονται, (με εξαίρεση συγκεκριμένες περιπτώσεις οι οποίες καθορίζονται από το νόμο), και προστατεύονται στην περίπτωση που ένα πιστωτικό ίδρυμα τεθεί υπό εξυγίανση ή εκκαθάριση.

Για να επιτευχθούν οι πιο πάνω στόχοι, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, όταν πρόκειται να εφαρμόσουν τα εργαλεία εξυγίανσης και να ασκήσουν τις εξουσίες εξυγίανσης, οι αρχές εξυγίανσης να λαμβάνουν κάθε ενδεδειγμένο μέτρο, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η δράση εξυγίανσης λαμβάνεται, μεταξύ άλλων, σύμφωνα με την αρχή ότι οι μέτοχοι του ιδρύματος υπό εξυγίανση αναλαμβάνουν πρώτοι τις ζημιές και οι πιστωτές του ιδρύματος υπό εξυγίανση αναλαμβάνουν ζημιές μετά τους μετόχους, σύμφωνα με τη σειρά προτεραιότητας των απαιτήσεών τους στο πλαίσιο των κανονικών διαδικασιών αφερεγγυότητας.

Στο παρόν στάδιο, διενεργούνται συζητήσεις με στόχο τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συστήματος Προστασίας Καταθέσεων (European Deposit Insurance System, EDIS), το οποίο θα βοηθήσει περαιτέρω στην άμβλυνση των επιπτώσεων μιας ενδεχόμενης μελλοντικής τραπεζικής κρίσης στην οικονομία και στα δημόσια οικονομικά.

B. Χρηματοοικονομικός μη τραπεζικός τομέας

Επενδυτικές υπηρεσίες και Ταμεία Αποζημίωσης Επενδυτών (ΤΑΕ)

Με βάση τις διατάξεις της σχετικής Ευρωπαϊκής Οδηγίας και του εθνικού δικαίου, τα παραπάνω ταμεία χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου από τα μέλη τους, ως εκ τούτου, το κράτος δεν φέρει καμία ευθύνη για την αποζημίωση των επενδυτών.

Σημειώνεται επίσης ότι, δεδομένου ότι τα χρήματα και τα χρηματοπιστωτικά μέσα των πελατών, διαχωρίζονται από εκείνα των ΕΠΕΥ ή των τραπεζών και ότι οι αρμόδιες εποπτικές αρχές, είναι επιφορτισμένες να ελέγχουν την εκπλήρωση αυτής της απαίτησης, η πιθανή απώλεια για τους επενδυτές μετριάζεται.

Επί του παρόντος, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου βρίσκεται στο στάδιο αναθεώρησης του πλαισίου που διέπει τις συνεισφορές στα ταμεία αποζημιώσεων από τα μέλη τους, με σκοπό να υιοθετήσει ένα πλαίσιο συνεισφορών με βάση τους κινδύνους που αφορούν οι καλυπτόμενες υπηρεσίες, με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της προστασίας των επενδυτών.

Ασφαλιστικός και συνταξιοδοτικός τομέας

Οι ασφαλιστικές εταιρείες λειτουργούν από την 1η Ιανουαρίου 2016 στο νέο κανονιστικό πλαίσιο της Φερεγγυότητας II, το οποίο αναγκάζει τις ασφαλιστικές εταιρείες να γίνουν πιο ισχυρές και ανθεκτικές σε οικονομικά σοκ.

Όσον αφορά τα συνταξιοδοτικά ταμεία, που λειτουργούν ως επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για τα Ιδρύματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών (IORP), η πλειοψηφία τους είναι καθορισμένων εισφορών. Συνεπώς, οι όποιες απώλειες βαραίνουν αποκλειστικά τα μέλη των ταμείων. Όσον αφορά τα ταμεία καθορισμένων παροχών, τα οποία είναι πολύ λιγότερα σε αριθμό, αυτά αφορούν σχεδόν εξ ολοκλήρου Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

Πληροφορίες

Στις Οντότητες Δημοσίου Δικαίου (ΟΔΔ) περιλαμβάνονται:

- (α) σαράντα (40) Δημόσιοι Οργανισμοί με νομική μορφή Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) και
- (β) οκτώ (8) Κρατικές Επιχειρήσεις Ιδιωτικού Δικαίου (ΚΕΙΔ).

Το μέγεθος της κάθε οντότητας, ο αριθμός του προσωπικού της όπως και το ύψος του προϋπολογισμού της ποικίλουν ανάλογα με την ΟΔΔ. Οι λειτουργίες των οντοτήτων αυτών βασίζονται και ρυθμίζονται με βάση σχετικές Νομοθεσίες και καλύπτουν τα πιο κάτω:

- (i) την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών κοινής ωφελείας μέσω διαφόρων (ΟΔΔ), όπως οι τηλεπικοινωνίες, η ηλεκτρική ενέργεια, το νερό και οι αποχετεύσεις, και
- (ii) την παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών για παράδειγμα προώθηση της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, της στέγασης, του αθλητισμού και του τουρισμού.

A. Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ)

Σύμφωνα με τη φύση των εργασιών τους τα σαράντα (40) ΝΠΔΔ έχουν διαχωριστεί σε τέσσερις (4) υποκατηγορίες:

- α. Οργανισμοί που ασκούν εμπορική δραστηριότητα,
- β. Οργανισμοί που εφαρμόζουν την κυβερνητική πολιτική,
- γ. Ρυθμιστικές Αρχές και
- δ. Ακαδημαϊκά Ιδρύματα.

Για αξιολόγηση των δημοσιονομικών κινδύνων που προέρχονται από ΝΠΔΔ και με βάση τις ελεγμένες οικονομικές τους καταστάσεις ή προκαταρκτικές μη ελεγμένες καταστάσεις ετοιμάστηκαν οι πίνακες που ακολουθούν. Ο πρώτος πίνακας για κάθε υποκατηγορία παρουσιάζει διάφορα οικονομικά στοιχεία³ για τα έσοδα, τις δαπάνες, τις υποχρεώσεις προς τρίτους, τρέχοντες και μεσοπρόθεσμες, το προσωπικό, κλπ. Με βάση τα στοιχεία του πρώτου πίνακα εξάγονται ορισμένοι αριθμοδείκτες που παρουσιάζονται στον πίνακα β για κάθε υποκατηγορία οι οποίοι δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για την οικονομική ευρωστία του Οργανισμού. Οι αριθμοδείκτες αυτοί αφορούν το ύψος της κρατικής χορηγίας σε σχέση με το σύνολο των εσόδων, τις δαπάνες προσωπικού σε σχέση με τις συνολικές δαπάνες, το κυκλοφορούν ενεργητικό σε σχέση με τις τρέχουσες υποχρεώσεις και το χρέος προς ίδια κεφάλαια.

Σε γενικές γραμμές, οι τριάντα επτά (37) οντότητες, εξαιρουμένων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, απασχολούν περίπου 8.915 εργαζομένους και έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών γύρω στα €1,58 δις. Ο μεγαλύτερος οργανισμός έχει περίπου 2.200 εργαζομένους (ΑΤΗΚ) και ο μικρότερος 9 (Συμβούλιο Αποχετεύσεων Αγίας Νάπας).

³ Οι παύλες (-) υποδηλώνουν ότι δεν εφαρμόζεται ενώ τα κενά ότι ο οργανισμός δεν διαθέτει τα στοιχεία. Τα μηδενικά είναι πάρα πολύ μικρά ποσά τα οποία μηδενίζονται λόγω στρογγυλοποίησης.

Ο κρατικός προϋπολογισμός για το 2015, προέβλεπε (για όσους Δημόσιους Οργανισμούς λαμβάνουν κρατική χορηγία), κρατικές χορηγίες ύψους €210,2 εκ. Επιπλέον, το κράτος παραχώρησε διαχρονικά στους Οργανισμούς αυτούς κρατικές εγγυήσεις ύψους €1,9 δις περίπου.

Πρόσθετα, ορισμένα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου αντιμετωπίζουν μεγάλο αναλογιστικό έλλειμμα στο ταμείο συντάξεων τους το οποίο αγγίζει τα €430⁴ εκ. Συγκεκριμένα, το 2015 το Ταμείο Συντάξεων της Αρχής Τηλεπικοινωνιών Κύπρου (ΑΤΗΚ) παρουσιάζει αναλογιστικό έλλειμμα ύψους €160 εκ. ενώ της Αρχής Ηλεκτρισμού Κύπρου (ΑΗΚ) παρότι παρουσιάζει μείωση της τάξης του 39% η καθαρή υποχρέωση της Αρχής στις 31/12/2015 ανερχόταν στα €133 εκ. Παράλληλα, το αναλογιστικό έλλειμμα του Ταμείου Συντάξεων του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (ΡΙΚ), φθάνει τα €119,9 εκ. ενώ στον Κυπριακό Οργανισμό Αθλητισμού (ΚΟΑ) σύμφωνα με την αναλογιστική μελέτη του 2009 το έλλειμμα του Ταμείου Συντάξεων του φτάνει τα €3,1 εκ. Τέλος, στον Κυπριακό Οργανισμό Αγροτικών Πληρωμών (ΚΟΑΠ), το ύψος της αναλογιστικής υποχρέωσης, ανερχόταν στις 31.12.2015 σε €14,3 εκ.

Περαιτέρω σημειώνεται ότι, οι πέντε (5) ΔΟ που πραγματοποιούν ρυθμιστικές λειτουργίες, χρηματοδοτούν τις δραστηριότητές τους ως επί το πλείστον από τέλη που χρεώνουν για τις υπηρεσίες που προσφέρουν ή από τις οικονομικές τους δραστηριότητες με εξαίρεση την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς η οποία λαμβάνει κρατική χορηγία για κάλυψη μέρους των λειτουργικών της δαπανών.

(α) Οργανισμοί που ασκούν εμπορική δραστηριότητα

Πίνακας 1α: Οικονομικά Στοιχεία

	Καθαρές Μεταβιβάσεις (€ εκ.)	Έσοδα μη συμπεριλαμβανομ ένης Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Κέρδη προ τόκων, φόρων, και αποσβέσεων (ΕΒΠΔΑ) (€ εκ.)	Λειτουργικές Δαπάνες (€ εκ.)	Μισθολόγιο (€ εκ.)	Αριθμός προσωπικού (μόνιμοι, συμβασιούχοι, ωρομίσθιοι)	Κόστος Συντάξεων (€ εκ.)	Ενεργητικό (Assets) (€ εκ.)	Πραγματικές ή προκαταρκτικές Δαπάνες για το 2015 (€ εκ.)	Καθαρό χρέος	Τρέχουσες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Μακροπρόθε σμες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Κρατικές Εγγυήσεις (31/12/2015) (€ εκ.)
ΑΡΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ ΚΥΠΡΟΥ	-	630,5	148,5	552,3	99,8	2.046	14,9	2.271,8	587,6	151,6	291,4	936,8	472,7
ΑΡΧΗ ΛΙΜΕΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	-15,0	59,4	36,1	28,3	13,8	302	5,0	269,0	31,4	-	18,8	2,8	-
ΑΡΧΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	-62,6	372,4	130,3	284,9	94,2	2.237	6,3	789,3	385,0	-	79,4	199,0	-
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΙΤΗΡΩΝ	-	36,9	-2,0	4,4	3,1	59	1,0	37,2	4,6	-4,2	15,3	1,8	-
ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΥΠΡΟΥ	5,8	0,3	-	5,5	3,4	70	0,0	37,8	6,6	0,2	11,4	0,0	-
ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ	2,0	0,3	-	2,1	1,6	49	0,0	0,5	2,1	-	3,7	0,0	-
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΓΗΣ	-	8,5	2,0	11,0	1,7	38	0,4	113,7	4,0	55,8	2,4	79,8	-
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΗΜΑΝΣΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	0,0	0,3	-	0,1	0,4	11	0,0	0,3	0,4	-	0,0	0,0	-
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΩΣ ΣΤΕΓΗΣ	-	35,8	11,2	5,2	3,6	59	0,6	864,8	4,9	-	944,6	0,0	566,7
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΥΠΡΟΥ	24,6	4,2	3,3	27,5	14,1	509	2,7	19,9	27,5	3,9	14,4	133,0	-
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΑΓΙΑΣ ΝΑΦΙΑΣ	-	3,3	1,8	1,5	0,4	9	0,0	48,4	3,3	20,3	2,5	20,7	19,5
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ	0,1	-	0,0	0,0	-	-	0,1	1,5	-	-	0,0	2,9	-
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	-	10,1	6,0	4,1	1,9	52	0,1	218,3	22,5	70,0	3,0	150,5	136,0
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΛΕΜΕΣΟΥ	3,9	27,8	21,3	16,6	2,8	66	0,0	425,0	20,0	88,8	12,9	167,0	170,9
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	3,7	24,8	18,8	9,6	3,0	80	0,4	314,2	31,6	225,5	27,0	216,7	235,0
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΠΑΡΑΔΙΜΝΙΟΥ	-	6,5	4,6	1,9	0,7	15	0,0	81,1	5,0	42,8	5,8	41,7	42,2
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΠΑΦΟΥ	1,6	9,4	5,8	3,4	1,2	34	-	184,7	4,6	76,7	9,3	86,6	93,1
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΔΑΤΟΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	-	23,9	18,4	5,4	2,4	49	0,4	6,9	2,9	-	2,9	12,0	-
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΔΑΤΟΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΛΕΜΕΣΟΥ	-	21,3	4,6	18,2	4,1	98	0,7	28,8	19,0	-	26,6	0,0	-
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΔΑΤΟΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	-	30,9	8,5	22,4	5,6	150	1,0	20,0	24,3	30,0	10,3	32,3	-
ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	-	4,8	-0,6	5,4	3,5	78	0,4	23,5	4,7	-0,2	5,5	6,8	-
ΣΥΝΟΛΟ	-35,8	1.311,4	418,6	1.009,6	261,3	6.011	34,1	5.756,8	1.192,0	761,2	1.487,1	2.090,3	1.736,1

⁴ Πηγή- Έκθεση Γενικού Ελεγκτή

Πίνακας 1β: Κυριότεροι Αριθμοδείκτες

	Κρατική Χορηγία /Σύνολο Εσόδων %	Δαπάνες προσωπικού /Συνολικές Δαπάνες %	Κυκλοφορούν Ενεργητικό /Τρέχουσες Υποχρεώσεις %	Δανεισμός προς ίδια κεφάλαια
ΑΡΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ ΚΥΠΡΟΥ	-	16,98	1,74	0,54
ΑΡΧΗ ΛΙΜΕΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	-	43,95	5,76	0,08
ΑΡΧΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	-	24,46	5,51	0,35
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΙΤΗΡΩΝ	-	67,39	1,67	0,46
ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΥΠΡΟΥ	95,07	52,13	0,95	0,30
ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ	88,20	76,14	0,12	7,53
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΓΗΣ	-	42,20	14,28	0,72
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΗΜΑΝΣΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	9,72	83,57	5,17	0,10
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΩΣ ΣΤΕΓΗΣ	-	73,47	0,90	1,09
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΥΠΡΟΥ	85,46	51,38	0,37	7,40
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΑΓΙΑΣ ΝΑΠΑΣ	-	13,43	3,07	0,48
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ	-		0,93	1,94
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	-	8,53	28,56	0,70
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΛΕΜΕΣΟΥ	12,39	14,00	8,07	0,42
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	12,93	9,35	2,21	0,78
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ	-	13,79	3,25	0,59
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ ΠΑΦΟΥ	14,43	26,76	5,25	0,52
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΔΑΤΟΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	-	81,47	1,59	2,16
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΔΑΤΟΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΛΕΜΕΣΟΥ	-	21,79	0,41	0,92
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΔΑΤΟΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	-	23,05	0,90	2,13
ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	-	75,03	2,00	0,52

(β) Οργανισμοί που εφαρμόζουν κυβερνητική πολιτική

Πίνακας 2α: Οικονομικά Στοιχεία

	Υψος Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Έσοδα μη συμπεριλαμβανομένης Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Κέρδη προ τόκων, φόρων, και αποσβέσεων (ΕΒΙΤΔΑ) (€ εκ.)	Λειτουργικές Δαπάνες (€ εκ.)	Μισθολόγιο (€ εκ.)	Αριθμός προσωπικού (μόνιμοι, συμβασιούχοι, ωρομίσθιοι)	Κόστος Συντάξεων (€ εκ.)	Ενεργητικό (Assets) (€ εκ.)	Πραγματικές ή προκαταρκτικές Δαπάνες για το 2015 (€ εκ.)	Καθαρό χρέος (€ εκ.)	Τρέχουσες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Κρατικές Εγγυήσεις (31/12/2015) (€ εκ.)
ΑΝΤΙΝΑΡΚΩΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	1,27	-	-	1,23	0,57	16	-	0,0	1,23	-	-	-	-
ΑΡΧΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΥΠΡΟΥ	-	29,5	3,0	6,7	4,5	87	0,6	56,5	26,1	-	0,2	26,3	-
ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΙΣΟΤΙΜΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΒΑΡΩΝ	22,5	6,8	-0,9	1,5	1,3	32	0,1	112,5	19,8	370,0	448,9		197,5
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	24,5	71,9	-1,4	10,3	8,7	229	1,1	29,2	9,5	-	28,1	15,7	-
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	25,2	2,5	3,2	24,5	7,1	251	0,3	62,7	28,3	16,0	6,4	15,8	16,6
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩΝ	-	19,2	9,1	0,4	0,1	2	-	129,7	12,6	40,0	8,7	58,9	
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	32,9	2,1	2,4	33,0	15,3	283	-	6,8	33,7	-3,0	11,2	-	-
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΥΓΕΙΑΣ	2,8	-	-0,2	3,0	2,5	51	-	1,2	3,3	-	0,0	-	-
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	1,7	4,5	-6,0	12,4	1,7	38	1,6	9,7	12,4	-2,7	13,3	-	0,6
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ	2,7	2,4	0,1	0,7	1,0	31	-	6,3	5,1	-0,6	34,4	-	-
ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΦΟΡΙΕΣ	54,3	3,3		18,6	35,4	1.715			54,3				
ΤΑΜΕΙΟ ΘΗΡΑΣ	1,2	3,6	0,3	4,5	3,2	87	0,0	8,6	4,5	-	5,3	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	167,8	145,9	9,7	115,4	80,7	2.822	3,7	414,5	150,8	419,6	556,5	116,6	214,7

Πίνακας 2β: Κυριότεροι Αριθμοδείκτες

	Κρατική Χορηγία /Σύνολο Εσόδων %	Δαπάνες προσωπικού /Συνολικές Δαπάνες %	Κυκλοφορούν Ενεργητικό /Τρέχουσες Υποχρεώσεις %	Δανεισμός προς ίδια κεφάλαια
ΑΝΤΙΝΑΡΚΩΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	-	46,34	-	0,00
ΑΡΧΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΥΠΡΟΥ	-	17,16	-	0,47
ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΙΣΟΤΙΜΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΒΑΡΩΝ	76,75	6,56	0,22	3,99
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	25,41	91,58	1,03	1,50
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	91,01	24,88	0,76	0,35
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩΝ (ΚΟΔΑΠ)	-	0,40	3,66	0,52
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	94,08	45,26	0,45	1,65
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΥΓΕΙΑΣ	-	76,48	-	0,00
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	27,52	13,59	0,67	1,37
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ	52,63	20,24	0,12	5,48
ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΦΟΡΙΕΣ	94,22	65,00		
ΤΑΜΕΙΟ ΘΗΡΑΣ	24,42	72,40	1,63	-

(γ) Ρυθμιστικές Αρχές

Πίνακας 3α: Οικονομικά Στοιχεία

	Ύψος Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Έσοδα μη συμπεριλαμβανομένης Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Λειτουργικές Δαπάνες (€ εκ.)	Μισθολόγιο (€ εκ.)	Αριθμός προσωπικού (μόνιμοι, συμβασιούχοι, ωρομίσθιοι)	Κόστος Συντάξεων (€ εκ.)	Ενεργητικό (Assets) (€ εκ.)	Πραγματικές ή προκαταρκτικές Δαπάνες για το 2015 (€ εκ.)	Καθαρό χρέος (€ εκ.)	Τρέχουσες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Κρατικές Εγγυήσεις (31/12/2015) (€ εκ.)
ΑΡΧΗ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	-	1,5	1,7	1,3	27	-	2,1	1,7	-	-	-	-
ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ												
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	-	4,6	3,7	2,7	36	-	2,6	3,9	-0,3	-	-	-
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ ΚΥΠΡΟΥ	-0,03	3,3	4,7	2,5	49	-	15,5	4,7		11,6		
ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ	-	2,0	1,3	0,7	16	-	4,4	2,1	-4,3	1,3	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	-0,03	11,4	11,3	7,2	128	-	24,7	12,4	-4,6	12,9	-	-

Πίνακας 3β: Κυριότεροι Αριθμοδείκτες

	Κρατική Χορηγία /Σύνολο Εσόδων %	Δαπάνες προσωπικού /Συνολικές Δαπάνες %	Κυκλοφορούν Ενεργητικό /Τρέχουσες Υποχρεώσεις %	Δανεισμός προς ίδια κεφάλαια
ΑΡΧΗ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	-	77,23	-	-
ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ				
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	-	69,23	-	-
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ ΚΥΠΡΟΥ	23,09	53,23	1,30	0,75
ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ	-	35,04	3,47	0,28

(δ) Κρατικά Ακαδημαϊκά Ιδρύματα

Μέρος των ΝΠΔΔ αποτελούν και τρία (3) δημόσια πανεπιστήμια στα οποία το 2015 παραχωρήθηκε κρατική χορηγία ύψους €87 εκ. περίπου για κάλυψη λειτουργικών δαπανών. Εργοδοτούν πάνω από 2.900 υπαλλήλους και το ύψους του προϋπολογισμού τους για 2016 ανέρχεται στα €150 εκ., εκ των οποίων το ήμισυ περίπου χρηματοδοτείται από κρατικές χορηγίες.

Επίσης, στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται και το Ινστιτούτο Νευρολογίας και Γενετικής, ένα ιδιωτικό Ινστιτούτο, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, ακαδημαϊκό και ιατρικό κέντρο, το οποίο εργοδοτεί 186 υπαλλήλους και ο ετήσιος προϋπολογισμός του ανέρχεται στα €12,9 εκ. εκ των οποίων τα €8,1 εκ. καλύπτουν τις λειτουργικές του δαπάνες και οι υπόλοιπες καλύπτουν τις ερευνητικές του υποδομές και τις εκπαιδευτικές του δραστηριότητες.

Πίνακας 4α: Οικονομικά Στοιχεία

	Ύψος Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Έσοδα χωρίς τη Κρατική Χορηγία (€ εκ.)	Λειτουργικές Δαπάνες (€ εκ.)	Μισθολόγιο (€ εκ.)	Αριθμός προσωπικού (μόνιμοι, συμβασιούχοι, ωρομίσθιοι)	Κόστος Συντάξεων (€ εκ.)	Ενεργητικό (Assets) (€ εκ.)	Πραγματικές ή προκαταρκτικές Δαπάνες για το 2015 (€ εκ.)	Καθαρό χρέος (€ εκ.)	Τρέχουσες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Κρατικές Εγγυήσεις (31/12/2015) (€ εκ.)
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	45,0	30,0	94,0	65,0	2.028	0,5	206,0	104,0	-	88,0	-	-
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	35,7	3,1	34,7	23,9	469	1	60,0	42,4	-	25,1	-	-
ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	5,7	8,3	4,0	6,4	413	-	19,5	10,4	-	0,6	-	-
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΝΕΤΙΚΗΣ	8,1	5,2	12,9	8,1	186	0,0	12,6	12,9	-	0,9	10,2	-
ΣΥΝΟΛΟ	94,5	46,6	145,6	103,4	3.096	1,7	298,1	169,7	-	114,6	10,2	-

Πίνακας 4β: Κυριότεροι Αριθμοδείκτες

	Κρατική Χορηγία /Σύνολο Εσόδων %	Δαπάνες προσωπικού /Συνολικές Δαπάνες %
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	60,90	62,79
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	60,00	62,50
ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	40,74	61,05
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΝΕΤΙΚΗΣ	92,01	56,37

B. Κρατικές Επιχειρήσεις Ιδιωτικού Δικαίου (ΚΕΙΔ)

Οι Κρατικές Επιχειρήσεις Ιδιωτικού Δικαίου διακρίνονται σε

- α. Κρατικές Επιχειρήσεις που ασκούν εμπορική δραστηριότητα και
- β. Κρατικές Επιχειρήσεις που εφαρμόζουν κυβερνητική πολιτική.

Για αξιολόγηση των δημοσιονομικών κινδύνων που προέρχονται από ΝΠΔΔ και με βάση τις ελεγμένες οικονομικές τους καταστάσεις ή προκαταρκτικές μη ελεγμένες καταστάσεις ετοιμάστηκαν οι πίνακες που ακολουθούν. Ο πρώτος πίνακας για κάθε υποκατηγορία παρουσιάζει διάφορα οικονομικά στοιχεία⁵ για τα έσοδα, τις δαπάνες, τις υποχρεώσεις προς τρίτους, τρέχοντες και μεσοπρόθεσμες, το προσωπικό, κλπ. Με βάση τα στοιχεία του πρώτου πίνακα εξάγονται ορισμένοι αριθμοδείκτες που παρουσιάζονται στον πίνακα β για κάθε υποκατηγορία οι οποίοι δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για την οικονομική ευρωστία του Οργανισμού. Οι αριθμοδείκτες αυτοί αφορούν το ύψος της κρατικής χορηγίας σε σχέση με το σύνολο των εσόδων, τις δαπάνες προσωπικού σε σχέση με τις συνολικές δαπάνες, το κυκλοφορούν ενεργητικό σε σχέση με τις τρέχουσες υποχρεώσεις και το χρέος προς ίδια κεφάλαια.

Συνολικά, οι οντότητες αυτές απασχολούν περίπου 129 εργαζομένους και έχουν ετήσιο προϋπολογισμό περίπου €22,8 εκ. ευρώ. Η μεγαλύτερη οντότητα έχει 51 εργαζόμενους και η μικρότερη 5. Οι πλειοψηφία των **ΚΕΙΔ** καλύπτουν τις δαπάνες τους από κρατική χορηγία μέσω του κρατικού προϋπολογισμού. Το ύψος της χορηγίας ανερχόταν το 2015 στα €18,7 εκ. Πρόσθετα, με την ίδρυση της Δημόσιας Εταιρείας Φυσικού Αερίου (ΔΕΦΑ) παραχωρήθηκε

⁵ Οι παύλες (-) υποδηλώνουν ότι δεν εφαρμόζεται ενώ τα κενά ότι ο οργανισμός δεν διαθέτει τα στοιχεία. Τα μηδενικά είναι πάρα πολύ μικρά ποσά τα οποία μηδενίζονται λόγω στρογγυλοποίησης.

κρατική εγγύηση για σύναψη δανείου για κάλυψη των αναγκών της. Το ύψος της εγγύησης ανερχόταν σε €5,4 εκ. ευρώ και πριν το τέλος του 2015 το δάνειο εξοφλήθηκε με παραχώρηση στη ΔΕΦΑ ισόποσης χορηγίας.

(α) Κρατικές Επιχειρήσεις που ασκούν εμπορική δραστηριότητα

Πίνακας 5α: Οικονομικά Στοιχεία

	Ύψος Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Έσοδα μη συμπεριλαμβανομένης Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Κέρδη προ τόκων, φόρων, και αποσβέσεων (ΕΒΙΤΔΑ) (€ εκ.)	Λειτουργικές Δαπάνες (€ εκ.)	Μισθολόγιο (€ εκ.)	Αριθμός προσωπικού (μόνιμοι, συμβασιούχοι, ωρομίσθιοι)	Κόστος Συντάξεων (€ εκ.)	Ενεργητικό (Assets) (€ εκ.)	Πραγματικές ή προκαταρκτικές Δαπάνες για το 2015 (€ εκ.)	Καθαρό χρέος (€ εκ.)	Τρέχουσες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Κρατικές Εγγυήσεις (31/12/2015) (€ εκ.)
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	0,8	-	-	1,0	0,2	5	-	0,2	1,0	4,8	1,1	3,7	5,4
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	2,1	-	-0,7	0,4	0,3	9	-	2,1	0,8	-	0,1	-	-
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩΝ ΛΤΔ	-	4,0	-1,0	-2,4	2,1	22	-	11,8	5,1	-	0,1	1,3	-
ΣΥΝΟΛΟ	2,9	4,0	-1,7	-0,9	2,6	36	-	14,1	6,9	4,8	1,3	5,0	5,4

Πίνακας 5β: Κυριότεροι Αριθμοδείκτες

	Κρατική Χορηγία /Σύνολο Εσόδων %	Δαπάνες προσωπικού /Συνολικές Δαπάνες %	Κυκλοφορούν Ενεργητικό /Τρέχουσες Υποχρεώσεις %	Δανεισμός προς ίδια κεφάλαια
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	-	20,00	0,09	32,00
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΚΥΠΡΟΥ	-	33,16	14,48	0,06
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩΝ ΛΤΔ	-	41,09	-	0,12

(β) Κρατικές Επιχειρήσεις που εφαρμόζουν την κυβερνητική πολιτική

Πίνακας 6α: Οικονομικά Στοιχεία

	Ύψος Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Έσοδα μη συμπεριλαμβανομένης Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Κέρδη προ τόκων, φόρων, και αποσβέσεων (ΕΒΙΤΔΑ) (€ εκ.)	Λειτουργικές Δαπάνες (€ εκ.)	Μισθολόγιο (€ εκ.)	Αριθμός προσωπικού (μόνιμοι, συμβασιούχοι, ωρομίσθιοι)	Κόστος Συντάξεων (€ εκ.)	Ενεργητικό (Assets) (€ εκ.)	Πραγματικές ή προκαταρκτικές Δαπάνες για το 2015 (€ εκ.)	Καθαρό χρέος (€ εκ.)	Τρέχουσες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις (€ εκ.)	Κρατικές Εγγυήσεις (31/12/2015) (€ εκ.)
ΙΔΡΥΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ	0,5	0,5	-	0,8	0,5	13	-	0,3	0,8	-	0,3	-	-
ΙΔΡΥΜΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	13,0	1,1	1,2	0,9	2,0	51	-	25,2	12,5	-	0,7	-	-
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΛΤΔ													
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	1,6	-	-0,1	0,6	0,1	12	-	0,7	1,6	-	-	-	-
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ	0,8	0,3	0,1	0,4	0,6	17	-	1,2	1,0	-	0,4	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	15,8	1,9	1,2	2,7	3,1	93	-	27,4	15,9	-	1,3	-	-

Πίνακας 6β: Κυριότεροι Αριθμοδείκτες

	Κρατική Χορηγία /Σύνολο Εσόδων %	Δαπάνες προσωπικού /Συνολικές Δαπάνες %	Κυκλοφορούν Ενεργητικό /Τρέχουσες Υποχρεώσεις %	Δανεισμός προς ίδια κεφάλαια
ΙΔΡΥΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ	45,82	66,17	1,00	-
ΙΔΡΥΜΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	92,33	15,65	38,36	0,03
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΛΤΔ				
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	-	3,07	-	-
ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ	74,29	60,00	0,81	0,31

Ανάλυση Κινδύνων

Οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι που μπορεί να προκύψουν από τη λειτουργία των πιο πάνω οντοτήτων είναι οι ακόλουθοι:

- Για τις οντότητες που πραγματοποιούν εμπορικές δραστηριότητες οι κίνδυνοι προέρχονται κυρίως από:
  - (α) πιθανή μείωση της κερδοφορίας τους θα επιφέρει μείωση των εισοδημάτων για το κράτος είτε αυτά προέρχονται από μερίσματα ή/και καταβολή άμεσων και έμμεσων φορολογιών.
  - (β) σε περίπτωση που πραγματοποιηθεί ζημιά για σειρά ετών είναι πιθανόν να επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό και κατ' επέκταση τις δημοσιονομικές προοπτικές αφού το κράτος είναι πιθανό να κληθεί να καλύψει τις ζημιές αυτές μέσω κρατικής χορηγίας.
  - (γ) η ζημιογόνα πορεία των οντοτήτων αυτών πιθανόν να επηρεάσει την ρευστότητα τους και κατ' επέκταση την ικανότητα τους για την έγκαιρη αποπληρωμή των υποχρεώσεων τους προς τους πιστωτές τους. Εάν το κράτος έχει εγγυηθεί οποιαδήποτε υποχρέωση προς πιστωτές πιθανόν να κληθεί να καταβάλει το ανάλογο ποσό. Εάν αυτό επισυμβεί θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στα δημόσια οικονομικά.
- Η πιθανή αύξηση των λειτουργικών και κεφαλαιουχικών δαπανών από οντότητες που δεν πραγματοποιούν εμπορικές δραστηριότητες (άρα δεν έχουν σημαντικά εισοδήματα) θα επηρεάσει αρνητικά τα δημόσια οικονομικά αφού το κράτος θα κληθεί να καταβάλει αυξημένες χορηγίες.
- Τα αναλογιστικά ελλείμματα των ΝΠΔΔ για κάλυψη των συνταξιοδοτικών ωφελημάτων των υπαλλήλων τους, και ιδιαίτερα των ΝΠΔΔ που καλύπτουν τις δαπάνες τους με κρατική χορηγία.

Μέτρα Μετριασμού Των Κινδύνων

- Συνεχής παρακολούθηση και έλεγχος των οικονομικών αποτελεσμάτων των πιο πάνω οντοτήτων. Το Υπουργείο Οικονομικών συλλέγει σε τακτική βάση οικονομικά στοιχεία για όλες τις οντότητες.
- Τακτή ενημέρωση των ΔΣ για τα οικονομικά τους αποτελέσματα ανά τρίμηνο και εντοπισμό πιθανών κινδύνων που προκύπτουν από τα αποτελέσματα αυτά και εισηγήσεις για μετριασμό των κινδύνων αυτών.
- Ενημέρωση του αρμόδιου Υπουργείου για τα οικονομικά αποτελέσματα του οργανισμού και τους πιθανούς κινδύνους και τις επιπτώσεις που αυτοί επιφέρουν στον οργανισμό ή στην οικονομία γενικότερα και εισηγήσεις με τα μέτρα μετριασμού των κινδύνων.

- Ενημέρωση του Υπουργικού Συμβουλίου για πιθανούς οικονομικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει ο οργανισμός.
- Θέσπιση ή/και αναβάθμιση εσωτερικών κανονισμών που αφορούν την εύρυθμη λειτουργία των πιο πάνω οργανισμών.
- Ενίσχυση νομοθετικού πλαισίου για την εύρυθμη λειτουργία των πιο πάνω οντοτήτων μέσω του Νομοσχεδίου με τίτλο «Ο Περί Δημόσιων Οργανισμών και Κρατικών Επιχειρήσεων Νόμος του 2015» το οποίο εκκρεμεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων για ψήφιση. Το Νομοσχέδιο, μεταξύ άλλων, προνοεί την αξιολόγηση των στρατηγικών σχεδίων των ΔΟ και ΚΕ και την κατάρτιση γενικών κανόνων στρατηγικού σχεδιασμού, λογοδοσίας και δημοσιονομικής διαχείρισης. Επίσης προνοεί τη χάραξη της κυβερνητικής πολιτικής σε σχέση με τους ΔΟ και τις ΚΕ, καθώς και τον έλεγχο της οικονομικής επίδοσης τους και επίβλεψη της χρηματοοικονομικής διαχείρισης και εταιρικής διακυβέρνησης των οργανισμών και των επιχειρήσεων αυτών, με στόχο τη:

(α) διαχείριση των δημοσιονομικών κινδύνων που προκύπτουν από τους ΔΟ και τις ΚΕ, με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο, και

(β) διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και διαφάνειας στη διαχείριση των μετοχών και δικαιωμάτων που κατέχει η Δημοκρατία σε ΔΟ και ΚΕ.

ΑΡΧΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Πληροφορίες

Οι Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΑΤΑ) αποτελούν μέρος της Γενικής Κυβέρνησης. Υπάρχουν 39 Δήμοι εκ των οποίων οι 9 είναι κατεχόμενοι και 487 Κοινοτικά Συμβούλια, εκ των οποίων τα 137 είναι κατεχόμενα. Οι Δήμοι και τα Κοινοτικά Συμβούλια ετοιμάζουν τους δικούς τους προϋπολογισμούς. Οι προϋπολογισμοί των Δήμων εγκρίνονται από κοινού από τους Υπουργούς Εσωτερικών και Οικονομικών και οι προϋπολογισμοί των Κοινοτικών Συμβουλίων από τον Υπουργό Εσωτερικών (Επαρχοί) και τον Υπουργό Οικονομικών σύμφωνα με τον περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και του Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμο και τους περί Δήμων και περί Κοινοτήτων Νόμους.

Για κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των προϋπολογισμών τους, παραχωρείται κρατική χορηγία, η κατανομή της οποίας γίνεται από το Υπουργείο Εσωτερικών σύμφωνα με πληθυσμιακά κριτήρια.

Το Κράτος διαχρονικά παρέχει κρατική χορηγία στις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης όπως φαίνεται στον πίνακα πιο κάτω:

Χορηγία στις ΑΤΑ⁶

	2010 (€ εκ.) πραγμ.	2011 (€ εκ.) πραγμ.	2012 (€ εκ.) πραγμ.	2013 (€ εκ.) πραγμ.	2014 (€ εκ.) πραγμ.	2015 (€ εκ.) πραγμ.	2016 (€ εκ.) προϋπ.
Ετήσια Κρατική Χορηγία σε Δήμους ⁷	143,9	135,4	113,5	96	80,8	80,8	81,6
Ετήσια Κρατική Χορηγία σε Κοινότητες	7,8	6,5	5,6	14 ⁸	16,8	16,9	18,9
Σύνολο	151,7	141,9	119,1	110	97,6	97,7	100,5

ΑΤΑ – Δήμοι

Η ανάλυση που ακολουθεί αφορά μόνο τους τριάντα (30) ελεύθερους Δήμους και όχι τους κατεχόμενους και τις κοινότητες. Πρόσθετα, οι Δήμοι έχουν κατηγοριοποιηθεί σύμφωνα με πληθυσμιακά στοιχεία της τελευταίας απογραφής πληθυσμού του 2011.

Για αξιολόγηση των δημοσιονομικών κινδύνων που προέρχονται από τους Δήμους και με βάση τις ελεγμένες οικονομικές τους καταστάσεις ή προκαταρκτικές μη ελεγμένες καταστάσεις ετοιμάστηκαν οι πίνακες που ακολουθούν. Ο πρώτος πίνακας παρουσιάζει διάφορα οικονομικά στοιχεία για τα έσοδα, τις δαπάνες, το προσωπικό, κλπ. Με βάση τα στοιχεία του πρώτου πίνακα εξάγονται ορισμένοι αριθμοδείκτες που παρουσιάζονται στον πίνακα β οι οποίοι δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για την οικονομική ευρωστία των Δήμων. Οι αριθμοδείκτες αυτοί αφορούν το ύψος της κρατικής χορηγίας σε σχέση με το σύνολο των εσόδων και τις δαπάνες προσωπικού σε σχέση με τις συνολικές δαπάνες.

Σε γενικές γραμμές, οι τριάντα (30) Δήμοι εργοδοτούν περίπου 3.000 εργαζομένους όπου ο μεγαλύτερος Δήμος απασχολεί 374 εργαζομένους και ο μικρότερος 12.

Η κρατική χορηγία που παραχωρήθηκε στους Δήμους το 2015 ανήλθε στα €63,4⁹ εκ. Όπως φαίνεται στον πιο κάτω πίνακα η κρατική χορηγία προς τους Δήμους αποτελεί σημαντικό κομμάτι των συνολικών τους εσόδων γεγονός που τους καθιστά ουσιαστικά οικονομικά εξαρτώμενους από το Κράτος.

Το μισθολόγιο καλύπτει περίπου το 46% των δαπανών τους ενώ οι υπόλοιπες λειτουργικές τους δαπάνες καλύπτουν περίπου το 41%. Κατ' επέκταση οι δαπάνες προσωπικού και οι λειτουργικές δαπάνες αποτελούν το σημαντικότερο

⁶ Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

⁷ Πέραν της χορηγίας που παραχωρείται για κάλυψη λειτουργικών δαπανών, περιλαμβάνει και χορηγίες για άλλους συγκεκριμένους σκοπούς, όπως χορηγία έναντι απώλειας επαγγελματικού φόρου φυσικών προσώπων, χορηγία έναντι απώλειας διαπυλίων κλπ.

⁸ Μέχρι το 2012 η κρατική χορηγία των Δήμων και των Κοινοτήτων ήταν ενιαία σε ένα κονδύλι στον Προϋπολογισμό.

⁹ Χορηγία για κάλυψη λειτουργικών εξόδων

ποσοστό των δαπανών των Δήμων. Διευκρινίζεται ότι στις λειτουργικές δαπάνες περιλαμβάνονται και οι δαπάνες που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες (καθαριότητα, κοινωνικές υπηρεσίες, πολιτιστικές εκδηλώσεις κ.ά.).

Όσον αφορά τις μακροχρόνιες υποχρεώσεις των Δήμων προς την κυβέρνηση και τα άλλα πιστωτικά ιδρύματα αυτές ανέρχονται σε €305,8 εκ. και αφορούν δάνεια που συνάφθηκαν είτε με κυβερνητική εγγύηση είτε χωρίς κυβερνητική εγγύηση για υλοποίηση αναπτυξιακών έργων.

Τέλος, το αναλογιστικό έλλειμμα του ταμείου συντάξεως τους ανέρχεται στα €153,2 εκ. Το μεγαλύτερο μέρος της οφειλής προέρχεται κυρίως από τους μεγάλους Δήμους.

Πίνακας 1α: Οικονομικά Στοιχεία

Κατηγοριοποίηση Δήμων βάσει του πληθυσμού	Ύψος Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Έσοδα μη συμπεριλαμβανομένης Κρατικής Χορηγίας (€ εκ.)	Λειτουργικές Δαπάνες (€ εκ.)	Μισθολόγιο (Συνολικό κόστος εργοδότη) (€ εκ.)	Κόστος Συντάξεων (€ εκ.)	Αριθμός προσωπικού (μόνιμοι, συμβασιούχοι, έκτακτοι, αορίστου, ωρομίσθιοι)	Ενεργητικό (Assets) (€ εκ.)	Πραγματικές ή προκαταρκτικές Δαπάνες για το 2015 (€ εκ.)	Υπόλοιπο δανείων κατά 31/12/2015* (€ εκ.)	Αναλογιστικό (Έλλειμμα)/ Πλεόνασμα (€ εκ.)
Πληθυσμός κάτω των 10.000	11,437	31,772	16,567	13,633	0,253	479	95,399	37,440	32,499	-6,141
Πληθυσμός 10.001 - 30.000	19,969	54,542	25,703	29,192	1,346	912	90,729	62,447	57,081	-11,340
Πληθυσμός άνω των 30.001	32,077	103,260	52,574	63,570	7,162	1.617	626,290	131,608	216,299	-135,773
ΣΥΝΟΛΟ	63,483	189,574	94,844	106,395	8,761	3.008	812,418	231,495	305,879	-153,254

* Δεν περιλαμβάνονται τα ποσά που αποπληρώνονται από το Κράτος

Πίνακας 1β: Κυριότεροι Αριθμοδείκτες

	Κρατική Χορηγία /Σύνολο Εσόδων %	Δαπάνες προσωπικού/ Συναρτητικές Δαπάνες %
Πληθυσμός κάτω των 10.000	26,47	36,41
Πληθυσμός 10.001 - 30.000	26,80	46,75
Πληθυσμός άνω των 30.001	23,70	48,30

Ανάλυση Κινδύνων

- Η μείωση της κρατικής χορηγίας σε συνδυασμό με τη μείωση των άλλων εσόδων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης λόγω της οικονομικής κρίσης που προέρχονται από φορολογίες και τέλη επηρεάζει αρνητικά την ρευστότητα των ΑΤΑ και κατ' επέκταση την ικανότητα τους για την έγκαιρη αποπληρωμή των υποχρεώσεων στους πιστωτές τους. Το Κράτος ως εγγυητής των δανείων που σύναψαν διάφορες ΑΤΑ για τα αναπτυξιακά τους προγράμματα διατρέχει τον κίνδυνο να αποπληρώσει τα δάνεια αυτά στην περίπτωση που κληθεί λόγω αδυναμίας αποπληρωμής τους από τις ΑΤΑ με ανάλογες δημοσιονομικές επιπτώσεις.
- Στις 31/12/2015 το ύψος των εγγυημένων δανείων από το κράτος προς τους Δήμους ανέρχεται σε €207 εκ. και περιλαμβάνεται στο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης.
- Από τις τελευταίες διαθέσιμες αναλογιστικές μελέτες προκύπτει ότι μεγάλος αριθμός Δήμων παρουσιάζουν αναλογιστικά ελλείμματα στις συντάξεις οπότε σε περίπτωση που Δήμος αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις προς τους εργοδοτούμενους του τότε το κράτος θα κληθεί να καλύψει τις υποχρεώσεις αυτές. Αυτό θα πρέπει να επιλυθεί με μακροχρόνιο σχεδιασμό ασχέτως αν δεν επηρεάζει άμεσα τα συνταξιοδοτικά ωφελήματα των εργοδοτούμενων των Δήμων και φαινομενικά συνιστά αναλογιστικά ποσά που θα απαιτηθούν σε μακροχρόνια βάση.

Μέτρα Μετριασμού Των Κινδύνων

- Στα πλαίσια της μεταρρύθμισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αναμένεται ότι θα προκύψουν σοβαρές εξοικονομήσεις μέσω της υποχρεωτικής ενοποίησης κοινών υπηρεσιών, της βελτίωσης της αποδοτικότητας και της παραγωγικότητας. Η οικονομική αυτοτέλεια των Δήμων εκτιμάται ότι θα συμβάλει στη μείωση της εξάρτησης των Δήμων από το Κράτος και στην καλύτερη διαχείριση των οικονομικών τους.
- Η περαιτέρω μείωση των λειτουργικών δαπανών και ο περιορισμός αύξησης των δαπανών προσωπικού των ΑΤΑ που αποτελούν το 80% των συνολικών δαπανών τους θα οδηγήσουν στη βελτίωση των οικονομικών τους και στη δυνατότητα πληρωμής των υποχρεώσεων τους προς διάφορους πιστωτές, ειδικά τα δάνεια τα οποία έχουν συνάψει τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό για τα διάφορα αναπτυξιακά έργα που εκτελούν ή προγραμματίζουν να εκτελέσουν.
- Με την ανάπτυξη και εφαρμογή αποτελεσματικών μηχανισμών παρακολούθησης των οικονομικών δεδομένων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ειδικά τον έλεγχο των δαπανών.
- Εντατικοποίηση των ενεργειών για είσπραξη των καθυστερημένων οφειλών προς τους Δήμους και παροχή πρόσθετων εργαλείων (νομοθετικών) για τη βελτίωση της εισπραξιμότητας.
- Η ανάπτυξη και εφαρμογή ενός μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδίου για πιο ορθολογιστική λειτουργία των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης σύμφωνα με τα νέα οικονομικά δεδομένα που υπάρχουν θα βοηθήσει τις ΑΤΑ επειδή θα έχουν ενώπιον τους συγκεκριμένο πρόγραμμα να ακολουθήσουν με προκαθορισμένους στόχους οι οποίοι θα βελτιώνουν το βιοτικό επίπεδο των δημοτών τους.
- Με σκοπό την πλήρη χρηματοδότηση των Ταμείων Συντάξεων και εξάλειψης των ελλειμμάτων οι Δήμοι θα πρέπει να χρηματοδοτούν το Αναλογιστικό τους Έλλειμμα με ετήσιες καταβολές μέσω των προϋπολογισμών τους. Επίσης οι αναλογιστικές μελέτες θα πρέπει να επικαιροποιούνται μέσα σε εύλογα διαστήματα έτσι ώστε να ενημερώνονται για τη διαφοροποίηση του ύψους της συνεισφοράς τους.

ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Πληροφορίες

Οι Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα αντιπροσωπεύουν συμβατικά ρυθμισμένες συνεργασίες μεταξύ της Κυβέρνησης και του ιδιωτικού τομέα με σκοπό την παροχή δημόσιων υπηρεσιών, σύμφωνα με τις οποίες οι απαιτούμενοι πόροι υπόκεινται σε κατάλληλη διαχείριση και οι κίνδυνοι που απορρέουν κατανέμονται μεταξύ των εταίρων αναλόγως των αρμοδιοτήτων. Οι Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα της Κυβέρνησης που βρίσκονται σε ισχύ κατά τη διάρκεια του έτους 2015 παρουσιάζονται πιο κάτω:

Λεπτομέρειες	(Α) Αερολιμένες Λάρνακας και Πάφου	(Β) Μαρίνα Λεμεσού	(Γ) Μαρίνα Αγίας Νάπας
Περιγραφή σύμβασης	Ανάπτυξη και διαχείριση των αερολιμένων	Ανάπτυξη, λειτουργία, διαχείριση και εκμετάλλευση μαρίνας	Σχεδιασμός, κατασκευή, χρηματοδότηση, λειτουργία, διαχείριση και εκμετάλλευση μαρίνας
Ημερομηνία υπογραφής συμφωνίας	8.7.2005	Αρχική: 25.1.2008 Συμπληρωματική: 25.1.2010	27.4.2012
Ημερομηνία ισχύος συμφωνίας	12.5.2006	25.1.2008	27.4.2012
Περίοδος ισχύος συμφωνίας	25 έτη	53 έτη (από 25.1.2010) (2)	55 έτη
Διαμοιρασμός κόστους	Διαχειριστής:100%	Διαχειριστής:100%	Διαχειριστής:100%
Πραγματοποιηθέν/ αναμενόμενο κόστος κατασκευής έργου (συνολικό)	Φάση Ι €574,5 εκ.(κατασκευή αερολιμένων – ολοκληρώθηκε)	Φάση Ι €134,3 εκ. (μαρίνα και υποδομές - ολοκληρώθηκε)	Φάση Ι €82,8 εκ. (μαρίνα και υποδομές – σε εξέλιξη)
	Φάση ΙΙ €143,0 εκ. (επέκταση αερολιμένων – δεν ξεκίνησε)	Φάση ΙΙ €216,7 εκ. (οικιστική και εμπορική ανάπτυξη – σε εξέλιξη)	Φάση ΙΙ €137,2 εκ. (οικιστική και εμπορική ανάπτυξη – δεν ξεκίνησε)
	<u>Σύνολο €717,5 εκ.</u>	<u>Σύνολο €351,0 εκ.</u>	<u>Σύνολο €220,0 εκ.</u>

Λεπτομέρειες	(Α) Αερολιμένες Λάρνακας και Πάφου	(Β) Μαρίνα Λεμεσού	(Γ) Μαρίνα Αγίας Νάπας
Καθαρή αξία εισοδημάτων από το έργο (Κυβέρνησης)	(1)	Σταθερό: €51.260 ανά έτος, αναπροσαρμοσμένο κάθε έτος, βάσει του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, και αυξημένο κάθε 10 έτη, κατά 3%	Σταθερό: €100.000 ανά έτος (πρώτη πληρωμή μετά το πέμπτο έτος), αναπροσαρμοσμένο κάθε έτος, βάσει του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, και αυξημένο κάθε 10 έτη, κατά 3%
	Σταθερό: €3,5 εκ. ανά έτος, αναπροσαρμοσμένο κάθε 2 έτη, βάσει του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή	Σταθερό: €290.500 ετήσια, αναπροσαρμοσμένο κάθε 2 έτη, βάσει του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή	
	Μεταβλητό: 33% επί των ακαθάριστων εσόδων του Διαχειριστή	€21,2 εκ. έσοδα από τη μίσθωση οικιστικών μονάδων	Έσοδα από τη μίσθωση οικιστικών μονάδων
	Διαμοιρασμός κερδών βάσει προτύπων απόδοσης		
Εισπράξεις έτους	€60,9 εκ. (3)	€3,7 εκ.	-
Πληρωμές έτους	Δ/Ε	Δ/Ε	Δ/Ε
Δικαίωμα (option) ανανέωσης συμφωνίας	Όχι	Όχι	Όχι
Δικαίωμα τερματισμού συμφωνίας	Όχι	Κυβέρνηση (μόνο σε περίπτωση παράβασης των όρων της συμφωνίας)	Κυβέρνηση (μόνο σε περίπτωση παράβασης των όρων της συμφωνίας)

Λεπτομέρειες	(Α) Αερολιμένες Λάρνακας και Πάφου	(Β) Μαρίνα Λεμεσού	(Γ) Μαρίνα Αγίας Νάπας
<i>Κυριότητα έργου κατά τη λήξη της συμφωνίας</i>	Κυβέρνηση (5)	Κυβέρνηση (5)	Κυβέρνηση (5)
<i>Καθορισμός τελών</i>	Αεροναυτικά τέλη: αύξηση μόνο με έγκριση της Κυβέρνησης	Ελεύθερος καθορισμός από το Διαχειριστή	Ελεύθερος καθορισμός από το Διαχειριστή
	Μη αεροναυτικά τέλη: ελεύθερος καθορισμός, βασισμένος στο κόστος της υπηρεσίας που αφορά		

Λεπτομέρειες	(Δ) Μονάδα Αφαλάτωσης Νερού Λάρνακας	(Ε) Μονάδα Αφαλάτωσης Νερού Δεκέλειας	(ΣΤ) Μονάδα Αφαλάτωσης Νερού Λεμεσού
Περιγραφή σύμβασης	Ανακαίνιση, λειτουργία και πώληση νερού	Ανακαίνιση, λειτουργία, συντήρηση και πώληση νερού	Σχεδιασμός, κατασκευή, λειτουργία, συντήρηση και προμήθεια νερού
Ημερομηνία υπογραφής συμφωνίας	26.1.2012	30.9.2005 και 27.11.2007 (συμπληρωματική συμφωνία)	7.8.2009
Ημερομηνία έναρξης λειτουργίας	1.7.2015	20.5.2007	1.7.2012
Περίοδος ισχύος συμφωνίας	27 έτη (2 έτη για ανακαίνιση και 25 έτη για λειτουργία)	22 έτη (2 έτη για ανακαίνιση και 20 έτη για λειτουργία)	23 έτη (3 έτη για κατασκευή και 20 έτη για λειτουργία)
Διαμοιρασμός κόστους	Διαχειριστής: 100%	Διαχειριστής: 100%	Διαχειριστής: 100%
Πραγματοποιηθέν/ αναμενόμενο κόστος κατασκευής έργου (συνολικό)	€6 εκ.	€27,8 εκ.	€45,8 εκ.
Ελάχιστο ποσό πληρωτέο από την κυβέρνηση για κάλυψη κεφαλαιουχικού κόστους για ολοκλήρωση τη συμφωνία	€12,3 εκ.	€41,7 εκ.	€81,6 εκ.
Πληρωμές έτους	€4,2 εκ. (4)	€16,3 εκ. (4)	€7,8 εκ. (4)
Δικαίωμα (option) ανανέωσης συμφωνίας	Όχι	Όχι	Όχι
Δικαίωμα τερματισμού συμφωνίας	Κυβέρνηση έχει δικαίωμα πρόωρου τερματισμού και εξαγοράς της συμφωνίας	Κυβέρνηση έχει δικαίωμα πρόωρου τερματισμού και εξαγοράς της συμφωνίας	Κυβέρνηση έχει δικαίωμα πρόωρου τερματισμού και εξαγοράς της συμφωνίας
Κυριότητα έργου κατά τη λήξη της συμφωνίας	Κυβέρνηση (5)	Κυβέρνηση (5)	Κυβέρνηση (5)
Καθορισμός τελών	Σύμφωνα με προκαθορισμένες παραμέτρους (6)	Σύμφωνα με προκαθορισμένες παραμέτρους (6)	Σύμφωνα με προκαθορισμένες παραμέτρους (6)

Επεξηγήσεις:

(1) Αρχική εκτίμηση (τιμές 2006): Σταθερό €34,9 εκ, Μεταβλητό €609,1 εκ., Διαμοιρασμού κερδών €129,6 εκ., σύνολο €773,6 εκ.

(2) Η μίσθωση των οικιστικών μονάδων της Μαρίνας γίνεται για 125 έτη. Οι συμβάσεις μίσθωσης υπογράφονται από τον Ανάδοχο για τα πρώτα 53 έτη και από την κυβέρνηση για τα υπόλοιπα 72 έτη.

(3) Συμπεριλαμβάνονται στα *Ενοίκια, Δικαιώματα και Άλλοι Πρόσοδοι (Σημείωση 4 Άλλα Έσοδα)*. Αποτελούνται από Σταθερό εισόδημα €4 εκ. και Μεταβλητό εισόδημα μείον αποκοπές €56,9 εκ. Σταθερό εισόδημα €1 εκ. και Μεταβλητό εισόδημα €2 εκ., που εισπράχθηκαν μέσα στο έτος, αφορούν το έτος 2014.

Πέραν των πιο πάνω, στα *Έσοδα από Προσφορά Υπηρεσιών και Αγαθών (Σημείωση 4 Άλλα Έσοδα)* συμπεριλαμβάνεται ποσό ύψους €3,1 εκ., από το οποίο τα €0,8 εκ. ήταν σχετικά με το έτος 2014, που εισπράχθηκε από την Κυβέρνηση κατά τη διάρκεια του έτους και αφορούσε παροχή υπηρεσιών από την Πυροσβεστική Υπηρεσία προς το Διαχειριστή. Ποσό ύψους €0,8 εκ., που αφορά παροχή υπηρεσιών για το έτος, εκκρεμεί κατά το τέλος του έτους.

(4) Συμπεριλαμβάνονται στις *Λειτουργικές Δαπάνες* στο Λογαριασμό Εισπράξεων και Πληρωμών. Δεν υπήρχαν οποιεσδήποτε Εκκρεμείς Υποχρεώσεις για το έτος.

(5) Τα έργα θα πρέπει να περιέλθουν στην Κυβέρνηση με ευθύνη του Διαχειριστή και να είναι απαλλαγμένα οποιωνδήποτε ελαττωμάτων.

(6) Το κράτος υποχρεούται κατά το ελάχιστο να αγοράζει μια καθορισμένη ποσότητα αφαλατωμένου νερού ή έχει το δικαίωμα να θέσει τη μονάδα σε εφεδρεία και να καταβάλλει στον Ανάδοχο ένα ελάχιστο ποσό για κάλυψη του κεφαλαιουχικού κόστους. Οι τιμές μονάδας ανά κυβικό μέτρο αναπροσαρμόζονται κάθε τρίμηνο βάσει των ακόλουθων παραμέτρων: (α) δείκτης εργατικών, (β) δείκτης καυσίμων και (γ) πραγματική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας.

Λιμάνι και Μαρίνα Λάρνακας

Στις 3 Αυγούστου 2012 υπογράφηκε επιστολή (Freeze Letter) για την εμπορική συμφωνία παραχώρησης της Σύμβασης για την Ανάπτυξη του Λιμανιού και της Μαρίνας Λάρνακας.

Στις 8 Ιουλίου 2015 ο Υπουργός Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων ανακοίνωσε την απόφαση της Κυβέρνησης να μην ανανεώσει την περίοδο ισχύος της προσφοράς της Κοινοπραξίας Ζήνων, η οποία έληξε στις 15 Ιουνίου 2015, λόγω αποτυχίας της Κοινοπραξίας να ανταποκριθεί στις δεσμεύσεις και στις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει.

Ενδεχόμενες Υποχρεώσεις

Αερολιμένες Λάρνακας και Πάφου

Σε περίπτωση που ο Ανάδοχος δεν είναι σε θέση να αποπληρώσει τα δάνεια του, η κυβέρνηση έχει υποχρέωση να καταβάλει στους δανειστές του Αναδόχου το 95% των οφειλόμενων δανείων. Σε τέτοια περίπτωση τα περιουσιακά στοιχεία του έργου μεταφέρονται στην κυριότητα της κυβέρνησης.

Μονάδα Αφαλάτωσης Νερού Λάρνακας

Υπάρχει απαίτηση από τον Ανάδοχο για μη κατάλληλη παράδοση από το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων της μονάδας προς ανακαίνιση.

Μονάδα Αφαλάτωσης Νερού Λεμεσού

Υπάρχει απαίτηση από τον Ανάδοχο για καθυστέρηση στην παραχώρηση του Εργοταξίου.